

NEŠĒDI TUMSĀ!

**RĪGAS DOMES
IZGLĪTĪBAS, KULTŪRAS
UN SPORTA DEPARTAMENTS**

NVO KAPITĀLS RĪGĀ

2010

Latvijas Pilsoniskā alianse

Pētījums īstenots projekta ietvaros ar Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta finansiālu atbalstu.

Ievads	3
Izmantotie saīsinājumi	7
I Līdzdalības līmeņu un atbalsta veidu lietojums	8
1.1. Līdzdalības intensitāte.....	9
1.2. Pašvaldības atbalsts sabiedriskām iniciatīvām.....	12
II Līdzdalības līmenis Rīgas pilsētā.....	13
2.1. Līdzdalības kvantitāte	13
2.2. Rīgas pašvaldības izmantotās līdzdalības metodes.....	16
2.3. Secinājumi par NVO līdzdalības līmeni Rīgas pilsētā.....	20
III Pašvaldības sniegtā atbalsta veidi	22
3.1. Finansējuma piešķiršana nevalstisko organizāciju darbībai.....	22
3.2. Citi atbalsta veidi.....	23
3.3. Kopsavilkums.....	24
IV Esošo līdzdalības mehānismu juridiskā analīze.....	25
4.1. Līdzdalības mehānismu analīzes kritēriji.....	25
4.2. Rīgas domes un nevalstisko organizāciju sadarbības modeļu analīze	26
4.3. Secinājumi un priekšlikumi	33
Nobeigums	35
Izmantotā literatūra	38
Pielikums Nr.1. Biežāk Rīgas domes un NVO sadarbībā izmantotie normatīvie akti	39

IEVADS

Rīgas reģiona NVO resursu centrs¹, kas ir biedrības *Latvijas Pilsoniskā alianse* (eLPA) darbības programma kopš 2006.gada, savā darbībā sniedz padomus Rīgas pašvaldības darbiniekiem un nevalstisko organizāciju pārstāvjiem par:

- tiesisko pamatojumu, kas ļauj pilsētai sniegt atbalstu biedrībām un nodibinājumiem;
- tiesisko pamatojumu, kas ļauj pilsētai sadarboties ar biedrībām un nodibinājumiem;
- līdzdalības instrumentiem un šķēršļiem organizētajai pilsoniskajai sabiedrībai sniegt vērtējumu un atzinumu par esošo kārtību pašvaldības dažādu nozaru rīcībpolitikā un saistošajos noteikumos.

Pētījuma **mērķis** ir identificēt un atspoguļot sadarbības kvalitāti starp Rīgas pilsētas biedrībām un nodibinājumiem, un pašvaldību kopš 2008. gada. Pētījums aptver biedrības un nodibinājumus, kas izvērsš sabiedriskā labuma darbību². Pētījumā analizēta esošā situācija, balstoties uz iegūtajiem rezultātiem, veicot nevalstisko organizāciju aptauju, intervijām ar pašvaldības deputātiem un darbiniekiem un analizējot esošo tiesisko regulējumu, kā arī apkopojot citu pašvaldību labo pieredzi sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām. Pētījumā un ar to saistītajos dokumentos, sniegti priekšlikumi sabiedrības līdzdalības instrumentu ieviešanai.

Pētījums atklāj unikalitāti NVO līdzdalības Rīgas domes lēmumu pieņemšanas procesa kontekstā. Iepriekš nav veikti pētījumi par organizētās pilsoniskās sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā Rīgas pilsētā. kopš 2008.gada nav pēti pašvaldības sniegtie atbalsta veidi biedrību un nodibinājumi darbībai Rīgas pilsētas kontekstā. Biedrība *Latvijas Pilsoniskā alianse*³ iniciējusi pētījuma veikšanu cerot, ka tā būs regulāra aktivitāte, nodrošinot informācijas atjaunošanu ar mērķi uzlabot sadarbību starp pašvaldību un tās teritorijā aktīvām nevalstiskajām organizācijām un iedzīvotāju iniciatīvas grupām. Veicot regulāri pētījumu par NVO līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā Rīgas domē, iespējams identificēt situācijas uzlabošanas un pasliktināšanas salīdzinošā perspektīvā. Pieredze apstiprina, ka regulāri veicot pētījumus par sabiedrības līdzdalību ir iespējams panākt, ka pašvaldības politikas

¹ Rīgas reģiona NVO resursu centra mērķis ir stiprināt pilsonisko sabiedrību un veidot labvēlīgu vidi, uz rezultātu orientētai neformālu grupu, biedrību un nodibinājumu darbībai Rīgas plānošanas reģionā.

² Sabiedriskā labuma darbība saskaņā ar LR *Sabiedriskā labuma organizāciju likumu* ir vērsta uz labdarību, cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību, pilsoniskas sabiedrības attīstību, izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu un slimību profilaksi, sporta atbalstīšanu, vides aizsardzību, palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās, sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu.

³ Biedrība *Latvijas Pilsoniskā alianse* apvieno vairāk kā 100 Latvijas nevalstiskās organizācijas, t.sk. nozaru NVO platformas un sadarbības tīklus, ar mērķi stiprināt pilsonisko sabiedrību Latvijā, atbalstot Latvijas nevalstisko organizāciju kopējās intereses un veidojot labvēlīgu vidi biedrību un nodibinājumu darbībai. Vairāk par eLPA uzzini www.nvo.lv

plānošanas dokumenti un tās saistošie noteikumi ir mērķtiecīgi veidoti, izzinot sabiedrības grupu vajadzības un atbilstoši ieviešot vietējai kopienai draudzīgākos risinājumus dažādu izaicinājumu novēršanai.

Pētījums sniedz pārskatu par esošajiem sadarbības veidiem, kas norit starp nevalstiskajām organizācijām un pašvaldību Rīgas pilsētā. Pētījuma *NVO kapitāls Rīgā* rezultātā sniegtas rekomendācijas, lai arī nevalstiskās organizācijas veiktu mērķtiecīgu sadarbību ar Rīgas amatpersonām.

Pētījums identificē un analizē jomas, kas traucē biedrību un nodibinājumu iesaisti lēmumu pieņemšanas procesā Rīgas pašvaldībā. Pētījumā visaptveroši apzināti biedrību un nodibinājumu viedokļi un Rīgas pilsētas pašvaldības administrācijas viedokļi, salīdzinot esošo situāciju ar ideālo modeli sabiedrības līdzdalībai. Pētījums sniedz risinājumus sabiedrības iesaistes uzlabošanai Rīgā un ceļa karti līdzdalības nodrošināšanai.

Datu iegūšanai izmantota biedrību un nodibinājumu aptauja. Tās ietvaros tika aptaujātas 84 Rīgas pilsētas teritorijā aktīvas nevalstiskās organizācijas, no kurām biedrības ir –83%, bet nodibinājumi –17%.Saskaņā ar Uzņēmumu reģistra datiem Rīgā ir vairāk kā 6000 biedrības un nodibinājumi⁴.

Biežāk norādītās darbības jomas, kuras veic organizācijas, kas piedalījās aptaujā ir:

- interešu aizstāvība – 28%;
- apmācību, semināru rīkošana – 24%;
- pakalpojumu sniegšana mērķa grupai – 23%;
- pakalpojumu sniegšana ieinteresētajām pusēm – 14%;
- cits – 12%.

Respondentu darbības jomas ir:

1. izglītība (t.sk. formālā un neformālā izglītība) un pētniecība– 17%;
2. kultūra– 11%;
3. grupu interešu aizstāvība– 9%;
4. attīstība (piem., ekonomiskā, sociālā un kopienas attīstība)– 9%;
5. sociālie pakalpojumi– 9%;
6. starptautiskās aktivitātes– 8%;
7. filantropijas un brīvprātīgā darba veicināšana– 7%;
8. atpūtas organizēšana–6%;
9. vide (dabas un dzīvnieku aizsardzība)– 6%
10. sociālā aprūpe– 5%;
11. veselība (piem., prevencija, rehabilitācija)– 4%;
12. mājokļi– 1%;

⁴ Lursoft. *Sabiedrisko organizāciju, biedrību un nodibinājumu sadalījums pa Latvijas novadiem/pilsētām*. Institūcijas interneta vietne: www.ur.gov.lv. Informācija iegūta sadaļā *Statistika/ Biedrības un nodibinājumi, sabiedriskās organizācijas*. Resurss apskatīts 18.10.2010.

13. cits–9%.

Pētījuma veikšanā izmantotas arī intervijas. Interviju respondenti ir Rīgas pašvaldības pārstāvji – pašvaldības komiteju vadītāji, departamentu vadītāji un referenti, kuri ikdienā sadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām. Kopumā aptaujāti Rīgas domes pārstāvji šādās pašvaldības darbības jomās:

- izglītība;
- labklājība;
- kultūra;
- pilsētas attīstība;
- vide un mājokļi.

Papildus informācija pētījumam iegūta, apskatot normatīvo aktu ietvaru valstī un pašvaldībā, kas nosaka un regulē sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā vietējā līmenī un iespējamās pašvaldības sniegtos atbalsta veidus biedrībām un nodibinājumiem.

Sadarbības kvalitāti raksturo tādi rādītāji kā līdzdalības intensitāte un pašvaldības sniegtais atbalsts biedrību un nodibinājumu jeb nevalstisko organizāciju darbībai.

Līdzdalības intensitāte pētījuma ietvaros tiek noteikta, izmantojot Eiropas Padomes Starptautisko organizāciju konferences 2009.gadā izstrādāto dokumentu *Kods sabiedrības līdzdalībai lēmumu pieņemšanas procesā*⁵(turpmāk *Līdzdalības kods*), kas piedāvā sabiedrības līdzdalību identificēt un veicināt, pielietojot *līdzdalības matricu*.

Pašvaldības sniegtais atbalsts organizāciju darbībā identificēts, izmantojot NVO aptauju un intervijas ar Rīgas domes amatpersonām. Ar abu metožu palīdzību tiek noskaidroti biežāk izmantotie atbalsta veidi – līdzdarbības līgumi, pakalpojuma līgumi vai telpu nodošana izmantošanai organizācijas pasākumu rīkošanai un citi atbalsta veidi.

Tādējādi pētījuma rezultāti ir pamats turpmākās sadarbības uzlabošanai starp Rīgas pilsētas nevalstiskajām organizācijām un pašvaldību, kas izmantojams attīstības veicināšanā Rīgā. Zināšanu nodrošinājums ir būtisks pašvaldībai, jo tā ir atbildīga par saistošo noteikumu izstrādi, lai nodrošinātu Rīgas pilsētas attīstību.

Pētījums „NVO kapitāls Rīgā. 2010” apkopo un atspoguļo sadarbības kvalitāti starp Rīgas domi un nevalstiskajām organizācijām tādējādi, dodot iespēju Rīgas pilsētas pašvaldībai organizēt iedzīvotāju un NVO iesaisti gan politikas plānošanas, ieviešanas un izvērtēšanas posmos.

⁵Conference of INGOs. *Code of Good Practice for Civil Participation in Decision Making Process*. 1.10.2009.

Pētījums *NVO kapitāls Rīgā* ir tapis ar Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta finansiālu atbalstu „Sabiedrības integrācijas programmas” ietvaros.

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

BNL	Biedrību un nodibinājumu likums
eLPA	Latvijas Pilsoniskā alianse
MK	Ministru kabinets
NVO	Nevalstiskās organizācijas
LPP	Lēmumu pieņemšanas process
RD	Rīgas dome

I LĪDZDALĪBAS LĪMEŅU UN ATBALSTA VEIDU LIETOJUMS

„...lēmumu pieņemšanas procesā iesaistot tās sabiedrības grupas, uz kurām būs tieša politikas ietekme izglītības, veselības, infrastruktūras un dabas aizsardzības jomās, ir sasniegti labāki politikas rezultāti⁶”

Atvērta publiskā pārvalde (tajā skaitā pašvaldības) un pārskatāms lēmumu pieņemšanas process, veicina valsts definētās nozares mērķu sasniegšanu ar augstu efektivitāti. Atvērtai publiskai pārvaldei ir vairākas priekšrocības: 1) *tiek leģitimizētas valsts darbības*, jo politiķi un ierēdņi, pieņemot lēmumus, var atsaukties uz iepriekš notikušajām konsultācijām ar „zaudētājiem” un „uzvarētājiem”; 2) *valsts ir ceļā uz atbildīgu pārvaldību*, jo vienošanās panākšanas situācija par pieņemto lēmumu un tā izmaksām ir atbildīgas visas iesaistītās puses un 3) *tiek mobilizēti resursi*, jo nozares attīstības vārdā nospraustos attīstības mērķus var sasniegt, konsolidējot iesaistīto pušu zināšanas, ekspertīzi, finanses u.c. resursus⁷.

Atvērta publiskā pārvalde ir nozīmīgs priekšnosacījums sabiedrības līdzdalības nodrošinājumam lēmumu pieņemšanas procesā. Ja iestāde nepauž informāciju publiskā sfērā, tad iedzīvotāja iespējas, būt informētam par notiekošo, ir ierobežotas. Latvijas Republikā ar likumu* ir noteikts, ka informācija, kas ir iestāžu rīcībā, ir paužama publiskā sfērā. Iestādes to var veikt, izmantojot gan mediju starpniecību, gan institūciju interneta vietnes, piemēram, ievietojot informāciju par pašvaldības pieņemtajām izmaiņām saistošajos noteikumos, gaidāmajām komiteju un komisiju sanāksmēm, informējot arī par jautājumiem, kurus plānots izskatīt un aicinot ieinteresētās puses piedalīties sēdēs. Informācijas ievietošana iedzīvotājiem pieejamā veidā un vietnē ir būtisks priekšnosacījums, lai rosinātu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, jo īpaši tā sākotnējā posmā – dienas kārtības veidošanā.

Lai identificētu iedzīvotāju līdzdalību Rīgas pilsētas pašvaldības darbā, pētnieciskajos nolūkos tika noteiktas mērāmas vienības – lēmumu pieņemšanas process iedalīts sešos posmos un līdzdalība četros intensitātes līmeņos. Līdzdalība ir analizēta, ievērojot pašvaldības atvērtību, sniedzot informāciju par tās aktivitātēm, kas ir specifiskāka kā tikai informēšana par plānotām vai notikušām kultūras un izglītības aktivitātēm; kā arī pētot nevalstisko organizāciju kapacitāti nodrošināt viedokļa sniegšanu pašvaldībai par aktuāliem jautājumiem kādai no sabiedrības grupām.

⁶Brinkerhoff, D.W. *Managing Policy Reform: Concepts and Tools for Decision-Makers in Developing and Transitioning Countries*. KumarianPress, Incorporated, 2002, p.56.

⁷Šimanska I. *Organizētās pilsoniskās sabiedrības sasniegumi lēmumu pieņemšanas procesā izpildvaras līmenī Latvijā*. 2010. Rīga, 26.lpp.

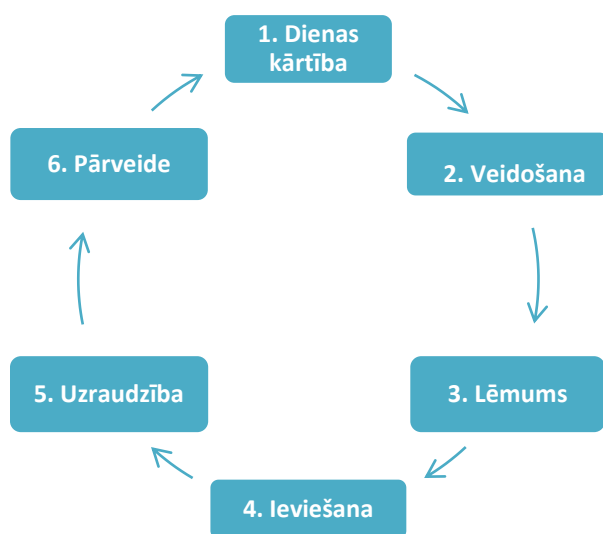
*Informācijas atklātības likums.

1.1. Līdzdalības intensitāte

Ir nepieciešams detalizēti skatīt lēmumu pieņemšanas procesa struktūru, lai izprastu nevalstisko organizāciju līdzdalības intensitāti pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesā. *Līdzdalības intensitāte* ir iedarbības pakāpe lēmumu pieņemšanas procesa posmā, ko nosaka ieinteresētās puses izmantotais līdzdalības veids ietekmes nodrošināšanai⁸.

Publiskajā pārvaldē, tajā skaitā pašvaldībās, lēmuma pieņemšanai ir izstrādāta noteikta procedūra. To raksturo *decentralizācija* (izšķirot lēmuma pieņemšanas līmeņus – vietējais, reģionālais, nacionālais), *hierarhija* (amatpersonu padotība vadošajam personālam), kā arī *varas dalījums* – likumdevējs, izpildvara, tiesu vara. Pētījuma ietvaros apskatīta lēmumu pieņemšanas kārtība Rīgas domes komitejās un departamentos, arī izpilddirekcijās, tādējādi aplūkojot gan varas dalījuma, gan decentralizācijas spektra raksturiezīmes.

Kopumā var teikt, ka lēmumu pieņemšanas procesu neatkarīgi no varas dalījuma var iedalīt sešos posmos (skatīt 1.attēls. Lēmumu pieņemšanas procesa posmi), kur katrā no tiem ir atšķirīgi lēmuma pieņēmēja un ieinteresēto pušu mandāti un iespējamās aktivitātes, ko var izvērst, lai grozītu esošo vai veidotu jaunu lēmumu.

1.attēls. Lēmumu pieņemšanas procesa posmi.

Katram lēmumu pieņemšanas procesa posmam piemīt raksturīgas funkcijas, valsts institūciju un iesaistīto pušu pienākumi un atbildība:

- *dienas kārtības veidošana* – politisko dienas kārtību veido likumdevējs un izpildvara. Politikā nosaka un virza izmaiņas likumdošanā un politikas dokumentos. Nevalstiskās organizācijas ar lobēšanas palīdzību var publiski

⁸ Šimanska I. *Organizētās pilsoniskās sabiedrības sasniegumi lēmumu pieņemšanas procesā izpildvaras līmenī Latvijā*. 2010. Rīga, 32.lpp.

aktualizēt izskatāmo jautājumu noteiktus aspektus un ierosināt papildus jautājumu izskatīšanu, ievērojot atklātības un publiskas debates principus;

- *projekta veidošana* – valsts pārvalde izmanto iestrādātus procesus un instrumentus, lai veidotu likumprojektus, piemēram, sākotnēji paredzamās izmaiņas tiek diskutētas institūcijas darba grupās, kurās tiek iesaistītas puses. Pušu sniegtie ierosinājumi un iebildes tiek fiksēti projekta izstrādes gaitā, projekts tiek izsludināts saskaņošanai un sabiedrības grupas var sniegt vērtējumu par tā saturu. Nevalstiskās organizācijas pēc savas vai valdības iniciatīvas var sniegt esošās situācijas raksturojumu, piedāvāt risinājumus, veikt pētījumus, sniegt atzinumu par izstrādāto projektu un iebilst pret tajā iekļautajām normām, nosacījumiem un citiem aspektiem;
- *lēmuma pieņemšana* – lēmumu par izmaiņām likumdošanā vai politikas dokumentos atkarībā no pārvaldības līmeņa pieņem atbildīgās amatpersonas (pašvaldību deputāti, parlamenta deputāti vai valdības ministri);
- *lēmuma ieviešana* – nevalstiskā organizācija var uzņemties patstāvīgi vai sadarbībā ar valsts institūcijām ieviest kādu no valsts uzdevumiem vai pakalpojumiem, piemēram, maksšķerēšanas atļauju izsniegšana privātpersonām, tehnisko palīg līdzekļu izsniegšana cilvēkiem ar kustību traucējumiem u.c.;
- *ieviešanas uzraudzība* – nevalstiskās organizācijas pārbauda un vērtē esošās likumdošanas normas, politikas dokumentos minēto aktivitāšu mērķtiecīgu sasniegšanu atbilstoši mērķa grupas vajadzībām, sabiedrības interesēm (skatot, vai amatpersonām nepastāv interešu konflikts, korupcijas riski, valsts budžeta līdzekļu izšķērdēšana un citi gadījumi) un ieguldītajiem valsts resursiem;
- *lēmuma pārveide* – rodoties jaunām valsts interesēm, sabiedrības grupu vajadzībām un, pamatojoties uz jauniegūtu informāciju no normatīvo aktu monitoringa pētījumiem, veidojas nepieciešamība pārveidot valsts politiku⁹.

Nevalstisko organizāciju līdzdalības līmenis lēmumu pieņemšanas procesā skatāms un analizējams kompleksi. Pētījuma *NVO kapitāls Rīgā* ietvaros izmantota *Līdzdalības koda* piedāvātā *līdzdalības matrica*.

Līdzdalības matrica ir instruments, kas atspoguļo līdzdalības labo praksi, atklājot to četros līdzdalības līmeņos un sešos lēmumu pieņemšanas procesa posmos. Sabiedrības līdzdalības līmeņi attēloti uz y ass (vertikāli) un uzsvērts, ka tam jābūt uz augšu virzošam procesam (no zemas uz augstu līdzdalību), bet lēmumu pieņemšanas

⁹ Šimanska I. *Organizētās pilsoniskās sabiedrības sasniegumi lēmumu pieņemšanas procesā izpildvaras līmenī Latvijā*. 2010. Rīga, 24.lpp.

procesa posmi – uz x ass (horizontāli). Līdzdalības piemēri ir kategorizēti un atspoguļoti matricā (1. Tabula. Līdzdalības matrica)¹⁰.

	LĒMUMUPIEŅEMŠANAS PROCESA POSMI					
LĪDZDALĪBAS LĪMENIS	Dienas kārtības veidošana	Projekta veidošana	Lēmuma pieņemšana	Lēmuma ieviešana	Ieviešanas uzraudzība	Lēmuma pārveide
Informācija	Pieeja politikas dokumentiem, tiesību aktiem Kontaktpersona likumdevējā un izpildvarā Informatīvo kampaņu veidošana	Pieeja politikas dokumentiem, tiesību aktiem Informatīvo kampaņu organizēšana Pētījumu rezultātu izmantošana pozīcijas veidošanai	Kampaņu izvērtēšana	Atklāta pieeja Informācijai Mājaslapas Iepirkuma aicinājumu izplatīšana E-pasta Paziņojumi	Ieviesto izmaiņu novērtēšana Datu ieguve un apkopošana, pētījumu veikšana	Atklāta pieeja informācijai
Konsultācijas	E-aptaujas veikšana. Speciālistu Tikšanās, semināru, apmācību organizēšana.	Ekspertu Semināri, E-konsultācijas Uzklausīšana Partneru Daudzveidība darba grupās	Atklātas sanāksmju/ komisiju/ komiteju/ padomju sēdes	Par lēmuma ieviešanas procedūru notiek konferences, forumi, semināri	Atgriezeniskās saites mehānismi starp iestādi un sabiedrības grupu	Konferences Tikšanās E-konsultācijas
Dialogs	Sabiedrības forumu, Iedzīvotāju apspriežu rīkošana Iedzīvotāju padomes Kontaktpersona iestādē	Ekspertu semināri E-konsultācijas Uzklausīšana Partneru Daudzveidība darba grupās	Atklātas sanāksmju/ komisiju/ komiteju/ padomju sēdes	Organizētas apmācības, kapacitāti veidojoši semināri	Novērtējuma konferences Gadījumu analīzes Dalība darba grupā	Semināri, apspriedes par turpmāko darbību
Partnerība	Darbs komisijā/ komitejā/ padomē	Kopdarbs projekta veidošanā	Kopdarbība Līdzdarbība	Uzdevumu deleģēšana Stratēģiska partnerība	Dalība darba grupā/komisijā / komitejā/ padomē	Dalība darba grupā/ komisijā/ komitejā/ padomē

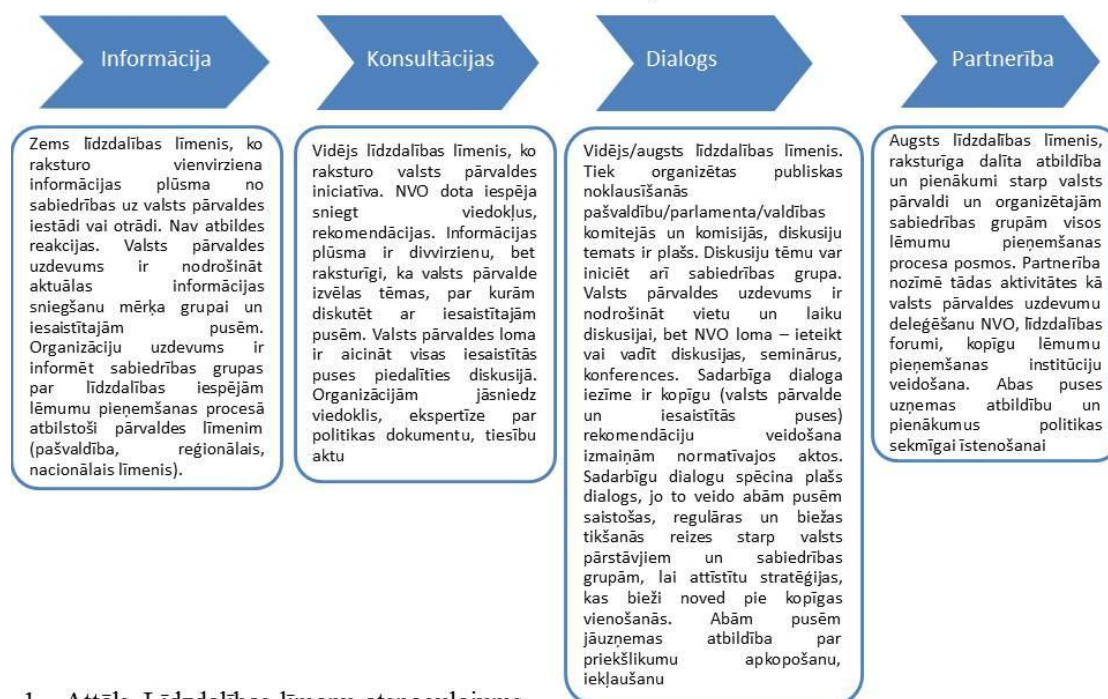
1. Tabula. Līdzdalības matrica.

Avots: Eiropas Padome. Pilsoniskās līdzdalības matrica.

Pētījuma *NVO kapitāls Rīgā* analīze fokusējas uz nevalstisko organizāciju līdzdalības intensitāti Rīgas pilsētas pašvaldībā, ko saskaņā ar *Līdzdalības kodu* analizē četros līmeņos. Zemākais līmenis ir *informācija* un augstākais līdzdalības līmenis ir *partnerība* (skat. 1.Attēls. Līdzdalības līmeņu atspoguļojums).

¹⁰ Šimanska I. *Organizētās pilsoniskās sabiedrības sasniegumi lēmumu pieņemšanas procesā izpildvaras līmenī Latvijā*. 2010. Rīga, 23.lpp.

Līdzdalības līmeņi

1. Attēls. Līdzdalības līmeņu atspoguļojums.

Avots: Eiropas Padomes Starptautisko organizāciju konference

1.2. Pašvaldības atbalsts sabiedriskām iniciatīvām

Viens no nosacījumiem pilsoniskās sabiedrības aktivitāšu izpausmēm ir atbalsta sniegšana no valsts puses dažādu pasākumu organizēšanā nevalstiskajām organizācijām. Atbalsta veidi ir dažādi. Atbalsts var izpausties gan kā finansējuma piešķirums aktivitātes īstenošanai, bezmaksas telpu un aprīkojuma piešķiršana organizācijas darbībai vai konkrētam pasākumam, arī informatīvais atbalsts, ievietojot bezmaksas informāciju pašvaldības resursos (laikrakstos, iestādes apkārtrakstā, iestādes interneta vortālos un citur), kā arī ekspertīzes sniegšana dažādos jautājumos, piemēram, grāmatvedībā, starptautisko partneru piesaistē, finansējuma piesaistē, juridiskajos jautājumos (piemēram, apsaimniekošanas, vides aizsardzības un citās jomās).

Pētījuma ietvaros organizācijas tika aptaujātas par biežāk izmantotajiem atbalsta veidiem to darbībai un aktivitātēm, to līgumisko attiecību veidiem ar pašvaldību; savukārt Rīgas domes amatpersonas sniedza informāciju par to kompetencē esošajiem atbalsta veidiem. Pētījumā atspoguļoti biežāk izmantotie Rīgas pašvaldības un to institūciju atbalsta veidi.

II LĪDZDALĪBAS LĪMENIS RĪGAS PILSĒTĀ

Pašvaldība ir iedzīvotājam tuvākā valsts iestāde gan pēc būtības, gan saskaņā ar likumu *Par pašvaldībām*. Tas ir apgalvojums, ko iedzīvotāju un nevalstisko organizāciju līdzdalības kontekstā pētījuma veikšanas gaitā uzsvēra vairākas Rīgas domes amatpersonas. Lai noskaidrotu, cik *draudzīga* iedzīvotājiem ir Rīgas pilsētas pašvaldība, aptaujā un intervijās tika ietverti jautājumi par domes atvērtību NVO līdzdalībai lēmumu pieņemšanas procesā. Iegūtie dati atspoguļoti turpmākajā nodaļā.

2.1. Līdzdalības kvantitāte

2007. gadā SKDS veiktās aptaujas dati liecina, ka Rīgas 88% iedzīvotāju pēdējo trīs gadu laikā nebija piedalījušies sabiedriskajās apspriešanās par attīstības projektiem pilsētā¹¹.

Pētījumu centrs *Baltic Institute of Social Sciences* 2009. gadā veica pētījumu „Rīgas iedzīvotāju drošumspēja un tās paaugstināšanas iniciatīvas”, kur vienā no sadaļām tika skatīta Rīgas domes institūciju sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām drošības veicināšanas kontekstā. Pētījuma rezultāti liecina, ka nepieciešams intensificēt līdzdalības līmeni, jo:

- jaunas organizācijas sastopas ar izpratnes pretestību no Rīgas pašvaldības policijas, rīkojot dažādus pasākumus, piemēram, apsekojumus un apgaitas¹²;
- nepieciešami sadarbības pasākumi starp abām iesaistītajām pusēm, pieredzes apmaiņa un, iespējams, arī Rīgas Pašvaldības policijas darbinieku apmācība sadarbībai ar iedzīvotāju grupām, kas strādā, lai gādātu par bērnu un citu iedzīvotāju grupu drošības veicināšanu diennakts tumšajās stundās vai mazāk drošos Rīgas mikrorajonos, izklaidēm bez apreibinošām vielām, vides labiekārtošanu, kas mazina huligānismu;
- ir iedzīvotāju iniciatīva aicināt uz apkaimes tikšanos vietējā policijas iecirkņa pārstāvjus, lai uzzinātu par esošajiem apdraudējuma veidiem vietējā kopienā un padomus, kā no tiem izvairīties¹³;
- ir iespējams savlaicīgi novērst noziegumus, ja ir zināms, kam Rīgas Pašvaldības policijā sniegt informāciju.

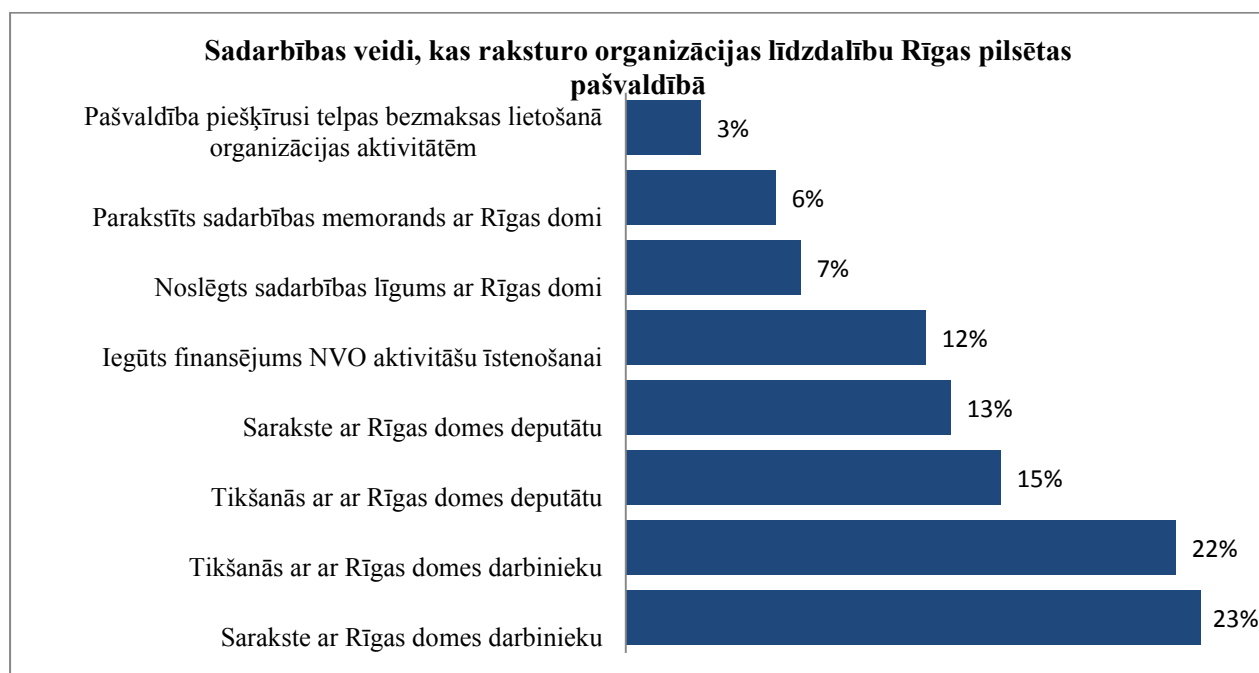
¹¹Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS. *Rīgas iedzīvotāju aptaujas par dažādiem Rīgas domi interesējošiem jautājumiem rezultāti*. 2007. gada augusts – septembris. 2007.Rīga, 24.lpp.

¹²Baltic Institute of Social Sciences. *Rīgas iedzīvotāju drošumspēja un tās paaugstināšanas iniciatīvas*. 2009. Rīga, 27.lpp.

¹³Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS. *Rīgas iedzīvotāju aptaujas par dažādiem Rīgas domi interesējošiem jautājumiem rezultāti*. 2007. gada augusts – septembris. 2007.Rīga, 30.lpp.

Biedrība *Latvijas Pilsoniskā alianse* aicināja nevalstisko organizāciju pārstāvjus atklāt sadarbības veidus, kas raksturo biedrību un nodibinājumu līdzdalību Rīgas pilsētā. Kā biežākie sadarbības veidi ir norādīti:

- sarakste ar Rīgas domes darbinieku (23%);
- tikšanās ar domes darbinieku (22%);
- visretākais sadarbības veids ir norādīts – pašvaldība bezmaksas piešķirusi telpas organizācijas pasākumu norisei (3%).

2. Attēls. Sadarbības veidi, kas raksturo organizācijas līdzdalību Rīgas pilsētas pašvaldībā.

Jāpiezīmē, ka NVO saziņa ar RD pārstāvjiem notiek salīdzinoši reti – dažas reizes gadā (55% gadījumos). Trešā daļa respondentu norādījuši, ka saziņa ar domes pārstāvjiem noris dažas reizes mēnesī.

Organizācijas aptaujā norādījušas, ka savos organizētajos pasākumos aicina piedalīties gan Rīgas domes deputātus, gan darbiniekus. Nevalstiskās organizācijas norādījušas, ka biežāk uz pasākumiem aicina Rīgas domes darbiniekus (68%) nekā deputātus (60%). Interesanti, ka atsaucīgākie dalībai NVO pasākumos ir tieši Rīgas domes darbinieki – 61% gadījumu viņi IR apmeklējuši organizāciju rīkotās aktivitātes, kamēr RD deputāti 60% gadījumu NAV piedalījušies un apmeklējuši NVO organizētus pasākumus.

Līdzdalības kontekstā bija būtiski uzzināt NVO aktivitāti dalībai domes darba grupās, komitejās un komisijās. Aptauja sniedz pozitīvus rezultātus par NVO iesaisti aktuālu jautājumu risināšanā, piedaloties dažādās darba grupās. Proti, 48% respondentu min, ka organizācijas pārstāvji piedalās Rīgas domes organizētajās darba grupās, lai diskutētu par pilsētai aktuāliem jautājumiem. Taču neapmierinoša situācija atklājas, skatot datus par līdzdalību komiteju un komisiju sanāksmēs. Proti, 70% respondentu

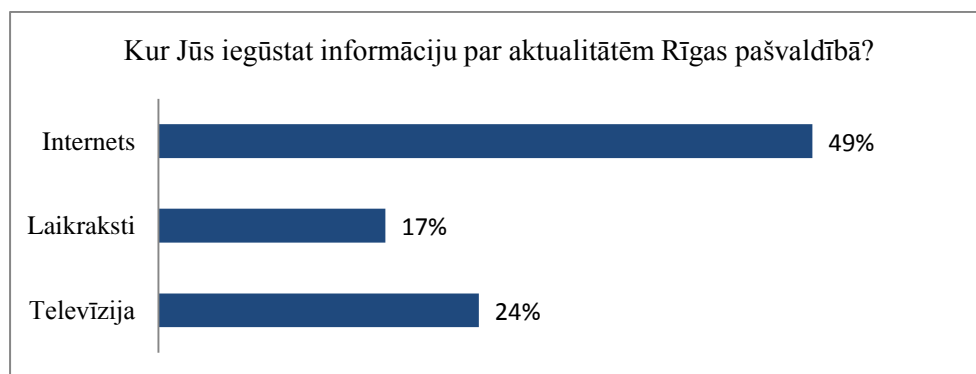
min, ka organizāciju pārstāvji nepiedalās Rīgas domes komiteju un komisiju sanāksmēs. Zemo NVO līdzdalību domes komitejas un komisijas sēdēs apliecina arī pašvaldības pārstāvji. 30% aptaujas respondentu atbildējuši, ka pēdējā gada laikā ir piedalījušies komitejas vai komisijas sēdēs. Respondenti ir piedalījušies šādu komiteju un komisiju sanāksmēs (bija iespējams norādīt vairākas):

- Sociālo jautājumu komiteja – 26%;
- Izglītības, kultūras un sporta komiteja – 26%;
- Mājokļu un vides jautājumu komiteja – 14%;
- Pilsētas attīstības komiteja – 10%;
- Finanšu un administrācijas lietu komiteja – 7%;
- Satiksmes un transporta lietu komiteja – 5%;
- Drošības, kārtības un korupcijas novēršanas jautājumu komiteja – 5%;
- Rīgas domes Budžeta komisija – 5%.

Negatīvi vērtējama organizāciju līdzdalība sabiedriskajās apspriedēs pašvaldības teritorijā. Vairāk kā 70% respondentu atbildējuši, ka nav piedalījušies Rīgas domes organizētajās sabiedriskajās apspriešanās.

Lai iegūtu precīzētu informāciju par NVO sadarbības partneriem Rīgas pašvaldībā, respondenti bija aicināti tos norādīt. No respondentu atbildēm izriet, ka visbiežāk NVO sadarbojas ar kādu no domes departamentiem (77% respondentu), bet daudz retāka sadarbība veidojas ar priekšpilsētas izpilddirekciju (tikai 23% respondentu norādījuši izpilddirekciju kā savu sadarbības partneri).

Sabiedrības līdzdalības nodrošinājumam būtisks priekšnoteikums ir savlaicīga piekļuve informācijai par aktualitātēm, kas ietekmē interešu aizstāvības efektivitāti. eLPA pētījumā apkopojā arī informāciju par biežāk izmantotiem informācijas avotiem. Respondentiem tika vaicāts: „Kur Jūs iegūstat informāciju par aktualitātēm Rīgas pašvaldībā?”. Sniegtās atbildes norāda, ka biežāk izmantotais informācijas avots ir internets (skatīt vairāk 4.Attēls. Informācijas avoti par aktualitātēm Rīgas pašvaldībā)*.

* Respondentu biežāk norādītās interneta vietnes - www.riga.lv, ziņu portāli, www.nvo.lv, www.ld.riga.lv, www.e-skola.lv, www.rdkd.lv

2.2. Rīgas pašvaldības izmantotās līdzdalības metodes

Pašvaldības darbība ir decentralizēta un sadalīta pa atbildības jomām, kas izpaužas tās atšķirīgajā pieredzē iedzīvotāju līdzdalības veicināšanā un NVO iniciatīvu atbalstīšanā. Līdz ar to organizācijas, kas darbojas vairākās jomās, piemēram, bērnu labklājība un interešu izglītības pieejamība skolas vecuma bērniem, saskaras ar situāciju, kas liek ievērot atšķirīgas pieejas viedokļa sniegšanai, kas veidojušās nerakstītu saskarsmes tradīciju rezultātā. NVO līdzdalības paplašināšanai būtiski ir veidot pārskatāmu un vienotu procedūru iedzīvotāju viedokļu apzināšanai, apkopošanai un izmantošanai. Tādējādi būtu mazināta esošā prakse, kad līdzdarbojas tikai aktīvākās organizācijas un jaunu partneru iesaiste ir minimāla.

eLPA aicināja biedrību un nodibinājumu pārstāvjus aptaujā sniegt atbildes par faktoriem, kas pozitīvi un negatīvi ietekmējuši organizāciju līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā Rīgas pilsētas pašvaldībā (skatīt 3. Attēls. Līdzdalību veicinošie un kavējošie faktori). Respondenti bieži norādīja, ka NVO līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā Rīgas domē labvēlīgi ietekmē: „Sapratne, tolerance, mērķtiecība un racionalitāte”.

Veicinošie faktori	Kavējošie faktori
<ul style="list-style-type: none">• Bieža informācijas apmaiņa;• NVO kompetence par konkrētajām problēmām un piemērotākajiem risinājumiem;• Izpratnes veidošana par konkrēto jautājumu vairāku gadu garumā;• Dažādu informatīvo akciju īstenošana;• Laba sadarbība ar domes speciālistiem;• Spēcīgi argumenti;• Konkrētu priekšlikumu iesniegšana;• Organizācijas aktīva līdzdalība;• Kopīgi mērķi un redzējums par sadarbību;• Neatmaidība.	<ul style="list-style-type: none">• Pašvaldības birokrātiskais aparāts;• Pašvaldības neizpratne par konkrēto problēmu un tās risinājumu;• Ierobežota piekļuve informācijai;• Pašvaldības nevēlēšanās sadarboties;• Lēmuma pieņemšana šaurā lokā, izslēdzot biedrības un nodibinājumus no dalības sanāksmē;• Sadarbībai ir formāls raksturs, nav iniciatīvas no RD puses;• Paļāvības trūkums uz pieņemtajiem lēmumiem, jo tie strauji mainās.

3.Attēls. Līdzdalību veicinošie un kavējošie faktori.

Līdzdalības kavējošos faktoros spilgti atspoguļo kāda respondenta sacītais:

„Lēmumu pieņemšanas process Rīgas domē ir neskaidrs, prioritātes ir neskaidras un diskutējamas, kas vairāk ir saistāmas ar politisko partiju nevis pilsētas interesēm.”

Savukārt, kāds cits respondents daudz skarbāk atklāj līdzdalības kavējošos faktorus:

„Rīgas domes koalīcijas ne visai vēlas uz klausīt „nevalstiskā sektora” ierosmes, tomēr pieklājības pēc nevis atsaka, bet organizē un iesaista dažādās darba grupās līdz bezjēgai.”

Rīgas domes deputāti un darbinieki uzsver, ka tieši nevalstisko organizāciju pārstāvjiem ir informācija, kas bieži vien pašvaldībai ir pietrūkstoša tās darbībā. Kādas komitejas priekšsēdētāja Rīgas domes pārstāvju intervijā norādīja, ka:

„Ierēdņi un politiķi savā darbībā ir stipri izolēti un tieši NVO ir tie, kas atnes papildus informāciju, kas tiek izmantota lēmumu gatavošanā”.

Vienlaikus politiķe uzsver, ka informācijas sniegšana un konsultācijas nozīmē ne tikai sabiedrības līdzdalību, bet arī līdzatbildību par pieņemtajiem lēmumiem.

Informācijas pieejamības nodrošinājums

Rīgas dome publicē informāciju par aktualitātēm pilsētā nacionālajos laikrakstos, ziņo nacionālajiem radio un TV kanāliem, veidojot īpašus raidījumus. Informāciju par domē izskatāmajiem jautājumiem var iegūt ikviens saskaņā ar likumu *Par pašvaldībām*. Savukārt, nevalstiskajām organizācijām, kas parakstījušas sadarbības memorandu ar Rīgas domi, pastāv papildus iespēja piekļūt domes komitejās un komisijās izskatāmajiem dokumentiem, iepazīstoties ar tiem domes dokumentu projektu e-portfelī. Iniciatīva sniedz iespēju apspriest plašāk un savlaicīgāk apkopot priekšlikumus par Rīgas pilsētas pašvaldības plānotajiem lēmumiem.

2009.gadā Rīgas dome izveidoja portālu www.apkaimes.lv, kurā ievietota informācija par aktualitātēm Rīgas rajonos. Piemēram, informācijas par sabiedriskajām apspriešanām, Kalnciema starptautiskajā vakariņām un citiem pasākumiem. Portālā pieejamas kartes, statistikas apkopojumi, izveidota arī sadaļa nevalstiskajām organizācijām, tomēr tajā pieejams ierobežots informācijas klāsts.

Rīgas domes pilsētas attīstības departamenta interneta vietnē www.rdpad.lv ievietota informācija par sabiedriskajām un publiskajām apspriešanām. Tajā izveidota sadaļa *sabiedrības līdzdalība*, kurā atrodama viena ziņa - *Paziņojums par Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģijas līdz 2025. gadam un Rīgas attīstības programmas 2006.-2012. gadam grozījumu 1.redakcijas publiskā apspriešanas norisi*. Aktivitāte notika no 18.03.2010. līdz 16.04.2010.¹⁴, tajā iespējams lejupielādēt četru veidu veidlapas, iegūt sertificētu arhitektu sarakstu un iegūt citu informāciju.

Rīgas dome kopš 2009.gada ir izveidojusi sabiedrības līdzdalības iespējas pilsētas dzīvē, nosakot, ka sabiedriskās un publiskās apspriešanas var notikt elektroniski pašvaldības interneta portālā www.riga.lv. Materiāli un informācija par apspriešanām

¹⁴Rīgas domes pilsētas attīstības departaments. *Sabiedrības līdzdalība*. Interneta vietne www.rdpad.lv. Resurss apskatīts 13.07.2010.

tiek izvietoti Rīgas Centrālās bibliotēkas un tās filiālbibliotēku telpās un Rātsnamā, sabiedriskās apspriešanas tiek translētas tiešraidē pilsētas interneta portālā.

2010.gada pirmajā pusē Rīgas pašvaldība bija organizējusi divas publiskās un sešas sabiedriskās apspriešanas.

Rīgas pašvaldība 2009.gadā organizējusi divdesmit vienu sabiedrisko un deviņas publiskās apspriešanas, piemēram:

- divas sabiedriskās apspriešanas Rīgas teritorijas plānojuma 2006.-2018.gadam grozījumu kontekstā;
- apspriešanas par septiņiem detālplānojumiem, kur saņemta 171 rakstiska atsauksme;
- publiskās apspriešanas par būvniecības iecerēm, par kurām kopumā saņemtas 4324 atsauksmes¹⁵.

2008. gadā Rīgas pašvaldība veikusi trīsdesmit būvniecības ieceru apspriešanas, kuru laikā kopumā iegūtas vairāk kā 10 500 atsauksmes¹⁶.

Līdzdalības veidu atspoguļojums

Pašvaldības pārstāvji uzsver, ka domei ir viegli sadarboties ar NVO, jo tās pauž vairāku iedzīvotāju kopīgo viedokli. Pilsētas attīstības departaments uzrunā konkrētas organizācijas, lai apzinātu to viedokļus par konkrētiem pilsētvides jautājumiem, izmantojot laika gaitā uzkrātu kontaktinformāciju ar noteiktām organizācijām. Attīstības departaments īpaši augstu vērtē iespēju konsultēties ar mikrorajonu jeb apkaimju organizācijām, jo tādējādi iespējams iegūt informāciju par pašvaldības iecerēm pilsētvides attīstības jautājumos.

Rīgas dome plaši izmanto iedzīvotāju informēšanu par dažādām aktivitātēm, ievietojot informāciju domes kopīgajā un departamentu atsevišķās interneta vietnēs. Vairumā gadījumu informācija ir par notikumiem, kas var būt saistoši iedzīvotājiem, piemēram, koncerti, izstādes, satiksmes ierobežojumi, ārzemju delegāciju tikšanās ar domes amatpersonām u.c.. Informācijas analīze liecina, ka iztrūkst informācija par jautājumiem, kas aktuāli domes deputātu redzeslaukā un departamentu iekšienē.

Iedzīvotājiem ir ierobežota piekļuve informācijai par kārtējās domes plenārsēdes laiku, komiteju laiku un tajos skatāmajiem jautājumiem – gan dienaskārtību, gan pievienoto dokumentu projektiem. Vairāk kā 20 nevalstiskās organizācijas, kas parakstījušas sadarbības memorandu ar Rīgas domi, informācijas ieguves ziņā ir privilīģētā situācijā.

¹⁵ Rīgas dome. *Rīgas pilsētas pašvaldības publiskais pārskats.2009.- 2010.* Rīga, 18.lpp.

¹⁶ Rīgas dome. *Rīgas pilsētas pašvaldības publiskais pārskats.2008.- 2009.* Rīga, 18.lpp.

Organizācijām piešķirta unikāla pieeja Rīgas domes e-portfelim – sistēmai, kurā ievietota domes sēžu dienas kārtība un pievienotie dokumenti. Tas ir spēcīgs instruments organizāciju informēšanas veicināšanai, jo tādējādi organizācijas var sniegt atzinumu par aktuālo saistošo noteikumu vai kāda plānošanas dokumenta projektu un lemt par dalību konkrētajā sanāksmē. Citām organizācijām piekļuve šāda veida informācijai prasa vairāk resursu. Tās var izvēlēties izmantot Rīgas domes bezmaksas tālruņa pakalpojumu vai kā citādi iegūt atbildīgā darbinieka kontaktinformāciju, lai noskaidrotu aktuālos jautājumus.

Rīgas domes interneta vietnē ievietots rīks – dokumentu meklētājs¹⁷. Tajā ievietoti Rīgas pilsētas saistošie noteikumi, kas tiek atlasīti pēc atslēgas vārdiem, dokumenta veida un citiem kritērijiem. Rīks ir nozīmīgs, lai informētu iedzīvotājus, organizācijas par esošo kārtību noteiktajos jautājumos.

Rīgas domes deputāti atzīst, ka saziņai ar Rīgas iedzīvotājiem, būtiska nozīme ir „vienkāršas” valodas lietošanai, bet viedokļa noskaidrošanai – socioloģisko aptauju veikšana. Par atzīstamu līdzdalības metodi tiek atzīta gan apaļo galdu diskusiju, gan konferenču organizēšana, piemēram, *Rīga dimd – iedzīvotāji runā!* un Rīgas apkaimju forums. Rīdzinieku viedoklis tiek iegūts arī deputātu un departamentu direktoru organizētajās iedzīvotāju tikšanās reizēs, kā arī iesniedzot iesniegumus vienas pieturas aģentūrās vai konkrētās komitejās, piemēram, Sociālo jautājumu komitejā.

Reti ir gadījumi, kad organizācijas vai atsevišķi iedzīvotāji piedalās Rīgas domes komitejas sēdēs, kur tiem, saskaņā ar likumu *Par pašvaldībām* piešķirtas padomdevēja tiesības. Rīgas domes komiteju koordinatori un deputāti intervijās norāda, ka pēdējā gada laikā ir bijuši daži gadījumi, kad komitejas sēdē piedalījies kāds iedzīvotājs vai organizācija. Kāda komitejas koordinatore uz jautājumu: „Vai komitejas sēdē piedalās NVO pārstāvji?” ar neviltotu pārsteigumu pretī jautāja: „Ko gan viņi tur darīs?”. Arī NVO aptauja parāda, ka to pārstāvji pēdējā gada laikā reti vai nemaz nav piedalījušies kādas komitejas sēdē. No pētījuma gaitā iegūtās informācijas izriet, ka līdzdalība komitejas sēdēs būtu lielāka, ja:

1. komitejas proaktīvi informētu interesējošās puses par plānotās sēdes dienas kārtību un iepazīstinātu ar pievienotajiem dokumentiem;
2. organizācijas izprastu lēmumu pieņemšanas kārtību Rīgas domē;
3. deputāti un komiteju koordinatori izprastu nevalstisko organizāciju sniegtās ekspertīzes nozīmi par konkrētajiem jautājumiem;
4. publiski būtu pieejami saistošo noteikumu un plānošanas dokumentu projekti un dažādu sanāksmju dienas kārtības, līdzīgi kā nacionālā līmenī – Saeimā un Ministru kabinetā;
5. organizācijas savstarpēji koordinētos un apzinot aktuālo situāciju, sniegtu priekšlikumus noteikto problēmu risināšanai, nevis konstatētu izaicinājumus un aprakstītu to postošo ietekmi.

¹⁷ Rīgas dome. *Dokumentu meklētājs*. Rīgas domes interneta vietne www.riga.lv, sadaļa *Pašvaldība, Normatīvie akti*. Resurss apskatīts 20.10.2010.

Rīgas domes amatpersonas par veiksmīgākajiem sadarbības piemēriem starp iedzīvotājiem un pašvaldību min gan Rīgas pilsētas, gan Līgo, gan ielas svētku, gan *Staro Rīga!* organizēšanu. Pozitīvi tiek vērtēta NVO ekspertīze konkrētos jautājumos, kas tiek iegūta dažādu konsultatīvo padomju sēžu laikā, kas noris Rīgas domes:

- Izglītības, kultūras un sporta departamentā;
- Labklājības departamentā;
- Mājokļu un vides departamentā;
- Pilsētas attīstības departamentā;

Piemēram, Labklājības departamenta pārstāvji augstu vērtē organizāciju kompetenci par dažādu standartu pielietošanu vides pieejamības veicināšanai pilsētā cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Departamentu darbinieku atbildības jomas par konkrētiem jautājumiem ir nodalītas, piemēram, cilvēki ar garīgās attīstības traucējumiem, cilvēki ar kustību traucējumiem, bērnu labklājība u.c. Taču organizācija nereti veic vairākas darbības, lai sazinātos ar konkrēto darbinieku kāda jautājuma risināšanā, jo publiski reti ir pieejams darbinieku kontaktu katalogs ar amata nosaukumu.

Raksturīgi, ka konsultatīvo padomju dienas kārtību veido Rīgas dome. Līdz ar to nevalstiskajām organizācijām ir ierobežotas iespējas aktualizēt kādu problēmu savlaicīgi un mēģināt rast tai risinājumu.

Pastāv atšķirīga sadarbības pieredze starp nevalstiskajām organizācijām un Rīgas domes izpilddirekcijām. Pētījuma gaitā tika minēti gadījumi, kad izpilddirekcijām organizējot sanāksmes, nevalstiskās organizācijas savstarpēji tiekas pirmo reizi, dibina kontaktus un apmainās ar informāciju. Tādējādi pašvaldība kļuvusi par tiltu starp organizācijām. Taču, arī izpilddirekciju kontekstā galvenā sadarbības forma ir informācijas apmaiņa, nevis Rīgas domes kopīgu lēmumu ieviešana.

Sadarbību starp pašvaldību un nevalstiskajām organizācijām uzlabotu gan biežāka informācijas apmaiņa, gan Rīgas domes un NVO parakstītā sadarbības memoranda* ieviešana, kā arī konkrēta un stratēģiska sadarbības plāna ieviešana.

2.3. Secinājumi par NVO līdzdalības līmeni Rīgas pilsētā

Nevalstisko organizāciju līdzdalības līmenis Rīgas pilsētas lēmumu pieņemšanas procesā kopumā ir **zems**. To ilustrē vienvirziena informācijas plūsma no pašvaldības puses, Rīgas domes izvēle iesaistīt/neiesaistīt NVO diskusijās par noteiktiem lēmumiem, pašvaldības ierosināta dienas kārtība konsultatīvajās padomēs, organizāciju zemā līdzdalība Rīgas domes komiteju sēdēs un to kūtrums atzinumu/priekšlikumu sniegšanā. Organizācijām plašāk jāizmanto tās leģitīmi pamatotā darbība – iesnieguma, priekšlikumu sniegšana Rīgas domei tās pārstāvēto iedzīvotāju vārdā.

* Skatīt pielikumu Nr.1.Biežāk Rīgas domes un NVO sadarbībā izmantotie normatīvie akti.

Zems līdzdalības līmenis saistāms ar ierobežojumiem pašvaldības atvērtībā, savlaicīgas un vienkāršas informācijas sniegšanā, domes amatpersonu un nevalstisko organizāciju pārstāvju izpratnē par konstruktīvu sadarbību starp abām pusēm. Pašvaldība biežāk izvēlas iedzīvotājus, tajā skaitā organizācijas, informēt par notikušu aktivitāti nevis topošu iniciatīvu. Līdz ar to organizācijas vēlu ir iesaistītas lēmumu pieņemšanas procesā. Tās nevis piedalās dienas kārtības vai noteiktu lēmumprojektu veidošanā, bet gan tikai lēmumu pieņemšanas procesa uzraudzības posmā. eLPA pieredze interešu aizstāvībā liecina, ka organizāciju agra iesaiste lēmumu pieņemšanas procesā sekmē sabiedrības grupu viedokļa uzklaušāšanu un iestrādāšanu konkrētajā lēmumā, taču līdzdalība kādā no pēdējiem posmiem –prasa būtiskas zināšanas un prasmes (ne tikai par konkrēto jautājumu, bet arī juridiska un finanšu rakstura) no organizācijas resursiem. Kopienas mēroga organizācijām ir nesamērīgi izlietot resursus novēloti līdzdarbojoties lēmumu pieņemšanas procesā, jo tā tiek kavēta mērķa grupas tiešo vajadzību apmierināšana.

Vienlaikus uzsverams, ka starp Rīgas domes departamentiem pastāv būtiskas atšķirības nevalstisko organizāciju iesaistē pašvaldības kompetences jautājumos. Lai uzlabotu situāciju sadarbībā izmantojami vairāki labās prakses piemēri no esošās sadarbības prakses, kas plaši izmantojami citu domes struktūrvienību darbā.

Lai intensificētu organizāciju līdzdalības līmeni, aicinām iepazīties ar priekšlikumiem, kas atspoguļoti ceļa kartē.

III PAŠVALDĪBAS SNIEGTĀ ATBALSTA VEIDI

Interviju un aptauju rezultāti apliecina, ka Rīgas pilsētas pašvaldībā pastāv dažādi nevalstisko organizāciju atbalsta veidi un tie pēc iespējas pielāgoti biedrību un nodibinājumu pieprasījumam. Būtisks trūkums līdz 2008.gadam bija atbalsta sniegšanas pārskatāmības trūkums, kas atsevišķos departamentos daļēji tiek mazināts, sniedzot apkopotu informāciju par nevalstiskajām organizācijām sniegto atbalstu. Atsevišķi departamenti izstrādājuši kārtību un atlases kritērijus, kas ļauj vērtēt, kurām organizācijām ir priekšrocība atbalsta saņemšanā. Šajā nodaļā atspoguļoti plašāk minētie pašvaldības atbalsta veidi nevalstiskajām organizācijām.

3.1. Finansējuma piešķiršana nevalstisko organizāciju darbībai

Rīgas domes departamentos ir atšķirīga pieredze nevalstisko organizāciju darbības atbalstam. Līdz 2007.gadam Labklājības departamentā bija pieredze, ka organizācijas spontāni sniedza iesniegumus ar aicinājumu finansiāli atbalstīt noteiktu pasākumu organizēšanu. Lai pārskatāmā veidā un pēc vienotiem kritērijiem tiktu atbalstīta NVO darbība, tika izstrādāta kārtība, kādā atbalstīt nevalstisko organizāciju finanšu pieprasījumu. Sākot ar 2007. gada pavasari, nevalstiskās organizācijas var iesniegt projektu pieteikumus noteiktu prasību ietvarā (pieteikums ir aptuveni 20 lpp. un ir nepieciešamas iepriekšējas iemaņas pieteikumu rakstīšanā). Papildus ir arī vienkāršota kārtība „mazajiem projektiem” līdz Ls 1000 – katru mēnesi līdz piektajam datumam tiek izskatīti iesniegtie projektu pieteikumus. Šāda pielāgošana veikta, jo Labklājības departaments konstatējis, ka pilsētas organizācijām ir atšķirīga kapacitāte projektu pieteikumu veidošanā. Piemēram, politiski represēto iedzīvotāju biedrībai ir vieglāk piedalīties „mazo projektu” konkursā. 2010.gadā ir striktāki nosacījumi, jo ir ierobežojums finansējuma apgūvē – organizācija tikai reizi gadā var iegūt finansiālu atbalstu.

Savukārt, Rīgas Vides aizsardzības fonds, kas tika izveidots 2002.gadā, ir viens no veidiem, kā strukturēti un pārskatāmi iespējams piešķirt finansējumu nevalstisko organizāciju aktivitātēm vides aizsardzības jomā. Fondā uzkrātie līdzekļi izmantojami Rīgas vides stratēģijā noteikto mērķu īstenošanai un dažādu vides aizsardzības projektu, programmu un pasākumu finansēšanai, lai uzlabotu Rīgas pilsētas vides kvalitāti ūdens, gaisa, atkritumu saimniecības u.c. ar vidi saistītās nozarēs. Fonda sekretariāta funkcijas veic Mājokļu un vides departaments.

Atbalstu NVO aktivitātēm finansējuma (arī informācijas) veidā sniedz arī Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments. Departaments organizē gan projektu konkursus organizācijām sabiedrības integrācijas jomā, gan interešu izglītības nodrošinājumam, gan kultūras pasākumu organizēšanai, arī bērnu un jauniešu vasaras nometņu rīkošanai. Informācija par projektu konkursu tiek ievietota

departamenta interneta vietnē un tā tiek izplatīta arī sadarbības partneriem, tādējādi aptverot pēc iespējas plašāku ieinteresēto pušu informēšanu.

Nevalstisko organizāciju pieredze liecina, ka iespējams prasīt papildus finansējumu dažādu biedrību aktivitāšu rīkošanai, rakstot pieteikumu Finanšu un administrācijas lietu komitejai. Pozitīvi vērtējams, ka pašvaldība var rast iespēju organizācijas darbības vai aktivitāšu atbalstīšanai arī ārpus dažādu projektu konkursiem, taču pašvaldības darbā noteikti jānovērš finansējuma piešķiršanas necaurskatāmība. Pašvaldībā nepieciešams rosināt diskusiju par vienota ietvara finansējuma piešķiršanas un atskaitīšanās sistēmas veidošanu un ieviešanu. Tādējādi būtu nodrošināta paredzamība un paļaušanās uz noteikumiem un laika termiņiem, kādos organizācijai nepieciešams iesniegt pieteikumu finansējumam tās idejas ieviešanai.

3.2. Citi atbalsta veidi

Nevalstiskās organizācijas no Rīgas domes saņem arī cita veida atbalstu. Viens no tiem ir informācijas publicēšana pašvaldības institūciju interneta vietnēs, to kontaktu datu bāžu izmantošana informācijas pārsūtīšanai (piemēram, mazākumtautību jomā), kā arī starptautisko partneru meklēšanā. Ārlietu pārvalde konsultē organizācijas par iespējamiem partneriem Rīgas pilsētas sadraudzības pilsētās, sniedz kontaktinformāciju un ieteikumus. Šāda veida aktivitāte ir konkrētas institūcijas iniciatīva un vērtējama kā pozitīva sadarbības veicināšanai ar pilsētas iedzīvotājiem.

Interesanti, ka Rīgas domes Ārlietu pārvalde netiešā veidā sekmējusi vairāku biedrību dibināšanu Rīgā. Rīdziniekiem starptautisko vizīšu laikā, iepazīstoties ar labo pieredzi ārzemēs, tā tiek izplatīta un ieviesta arī Latvijā. Tādējādi Rīgas pilsētā izveidotas biedrības, piemēram, savulaik arī Rīgas Samariešu apvienība. Organizācijas dibināšana aizsākās notiekot kultūras apmaiņas projektiem starp Rīgu un tās sadraudzības pilsētu Brēmeni 90.tajos gados. Pieredzes apmaiņas braucienos tiek gūtas ierosmes dažādu problēmu risināšanas veidiem, kas līdz šim nav praktizēti Rīgā vai Latvijā, bet tie ļauj mazināt kādas noteiktas problēmas. Arī citās pašvaldībās, piemēram, Tukumā, novada pašvaldība savās starptautiskajās vizītēs aicina piedalīties NVO pārstāvjus, tādējādi gan godinot organizāciju paveikto vietējā sabiedrībā, gan ļaujot iegūt jaunas zināšanas par konkrētiem jautājumiem, kas uzlabos sadarbību ar to mērķa grupu.

Departamenti, piemēram, Mājokļu un vides departaments, Izglītības, kultūras un sporta departaments ļauj bez maksas izmantot to sanāksmju zāles dažādu NVO pasākumu norisei. Telpu bezmaksas nodrošinājums ir būtisks finansiāls atspajds NVO darbībai, jo tādējādi tiek taupīti organizāciju ierobežotie finanšu resursi. Nereti kopienas organizācijām vienīgais finansējuma ieguves veids ir biedra naudas maksājumi, kas apjoma ziņā ir minimāli.

3.3. Kopsavilkums

Pašvaldības sniegtais atbalsts – gan finansējums, gan nemateriāls ieguldījums – kopienas organizācijām ir būtisks to mērķu sasniegšanā. Arī pašvaldībai ir nozīmīgi atbalstīt NVO darbību, jo biedrības un nodibinājumi risina noteiktus izaicinājumus, kas pastāv pilsētā, turklāt piesaistot papildus resursus. Pašvaldības atbalsta sniegšana organizāciju darbībai Rīgas pilsētā ļāvusi gan vairot drošību noteiktās apkaimēs, gan veidot velosipēdistiem (līdz ar to arī pārējiem ceļu satiksmes dalībniekiem) drošu pārvietošanos pa pilsētu, gan veidot pieejamāku vidi cilvēkiem ar kustību traucējumiem, tādējādi uzlabojot viņu sociālo integrāciju sabiedrībā un iecietību līdzcilvēkos.

Dažādojot pašvaldības atbalsta veidus, tiek nodrošināts vispusīgs atbalsts NVO darbībai. Rīgas pašvaldība ir plašs jēdziens, jo aptver gan lēmēj institūciju, gan izpildinstitūcijas – departamentus, iestādes un noteiktus pakalpojuma sniedzējus, piemēram, bērnudārzus. Tādējādi ir būtiski, lai atbalsta sniegšana NVO darbībai tiktu īstenota gan domes līmenī, gan aizsākas jau zemākā izpildes līmenī, ievērojot labas pārvaldības principus – leģitimitāte, atbildība, sadarbība un caurskatāmība.

Organizācijas piedāvā savus pakalpojumus iedzīvotājiem ātri reaģējot uz pieprasījumu, bet pašvaldībai nav iespējams tos nodrošināt tik īsā laika periodā. Tādēļ ir svarīgi, lai pašvaldībā ir dažādi resursi – zināšanas, informācija, telpas, aprīkojums un citi līdzekļi, arī finansējums – ar kuru palīdzību sniegt atbalstu organizācijas mērķa grupas vajadzību apmierināšanā, jo tas ir nozīmīgi konkrētās kopienas labklājībai.

Atbalsta sniegšana NVO darbībai nav pašvaldības virsmērķis, bet gan līdzeklis kādas aktivitātes vai pakalpojuma nodrošināšanai, kura īstenošanai tai nav kompetences vai resursu.

IV ESOŠO LĪDZDALĪBAS MEHĀNISMU JURIDISKĀ ANALĪZE

Pašvaldības sadarbību ar iedzīvotājiem un to organizētajām apvienībām nosaka un regulē dažādas tiesību normas. Pašvaldību privilēģija ir iespēja izvērst brīvprātīgu iniciatīvu sadarbībai ar nevalstiskajām organizācijām. Pētījuma ietvarā apskatīti vairāki sadarbības un atbalsta veidi, kas Rīgas pilsētā pastāv starp biedrībām, nodibinājumiem un pašvaldību. Lai novērstu vai apstiprinātu bažas, ka pašvaldības iniciatīva sadarbībai ar nevalstiskajām organizācijām ir saskaņā ar likumisko ietvaru, pētījuma laikā tika veikta līdzdalības mehānismu juridiskā analīze. Nodaļā piedāvāti septiņi sadarbības piemēri un to analīze veikta saskaņā ar iepriekš izstrādātiem juridiskajiem kritērijiem.

4.1. Līdzdalības mehānismu analīzes kritēriji

Līdzdarbības mehānisma leģitimitāte

Analizējot NVO un RD līdzdarbības mehānismus, ir vērtēts, vai esošo līdzdarbības mehānismu ieviešanas procedūra un darbība balstās uz vispārārstītiem tiesību principiem, ievērojot normatīvajos aktos noteikto kompetences sadalījumu un darbības ietvarus.

Informācijas pieejamība

Tiesības saņemt informāciju ir cilvēktiesības, un tās ir viena no vārda brīvības neatņemamām sastāvdaļām. Persona nevar realizēt vārda un domu brīvību, ja tās rīcībā nav nepieciešamās informācijas, kas veido tās uzskatus.

Kritērija ietvarā tiks vērtēts vai esošie līdzdarbības mehānismi nodrošina *Informācijas atklātības likuma* (turpmāk – IAL) nosacījumu īstenošanu, vai ir nodrošināts, lai sabiedrībai būtu pieejama informācija, kas ir iestādes rīcībā vai kuru iestādei atbilstoši tās kompetencei ir pienākums radīt (IAL 2.p.). Vienlaikus tika vērtēts, vai tiek ievērota kārtība, kādā privātpersonas ir tiesīgas iegūt informāciju iestādē un to izmantot, kā arī, vai tiek ievēroti Rīgas domes un nevalstisko organizāciju sadarbības memoranda II sadaļas 3.1. punktā noteiktais attiecībā uz NVO informētības nodrošināšanu.

Kritērija ietvarā analizēta Rīgas pilsētas nevalstisko organizāciju informētība par pašvaldībā pieņemamajiem lēmumiem, informācijas avoti, to izmantojums un organizācijas līdzdarbības juridiskā forma.

Nodrošinātas sabiedrības līdzdalības iespējas lēmumu pieņemšanas procesā

Sabiedrības piedalīšanās lēmumu pieņemšanā nodrošina lēmumu leģitimitātes funkciju un, pienācīgi izmantota, palīdz uzlabot lēmumu kvalitāti. Kritērija ietvaros tiks analizēta esošo līdzdalības mehānismu efektivitāte sabiedrības iesaistes un tiešās līdzdarbības nodrošināšanā RD lēmumu pieņemšanas procesā.

4.2. Rīgas domes un nevalstisko organizāciju sadarbības modeļu analīze

Apakšnodaļā aprakstīti septiņi sadarbības modeļi/piemēri starp Rīgas pašvaldību un nevalstiskajām organizācijām. Sadarbības piemēri tika atlasīti, lai pētījuma lasītājam sniegtu plašāku ieskatu par dažādām formām sadarbībai starp RD un NVO, sniedzot to tiesisko pamatojumu.

Sadarbība ar apkaimju organizācijām

Situācijas apraksts. *Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments vada Rīgas apkaimju projekta izstrādi, kura mērķis ir sekmēt Rīgas pilsētas apkaimju attīstību, veidojot publisku diskusiju par to attīstības iespējām un rīdzinieku piederības sajūtas veicināšanu noteiktai pilsētas teritorijai, par iedzīvotāju līdzdalības un iesaisties pilnveidi pilsētplānošanas procesos, darbojoties apkaimju līmenī, kā arī pašvaldības un nevalstisko organizāciju lomu apkaimju stiprināšanas procesā. Projekta ietvaros ir izveidots portāls www.apkaimes.lv. Šobrīd vienkopus tiek apkopoti detalizēti dati par katru pilsētas apkaimi – Bolderāju, Bieriņiem, Mežaparku, Purvciemu – kopā par 58 apkaimēm. Apkaimju projekts ir vērsts uz šīs problēmas apzināšanu un risināšanu, kā arī ar šī projekta palīdzību tiks veicināta informācijas apmaiņa starp pašvaldību un iedzīvotājiem, starp speciālistiem un lēmējvaru¹⁸.*

Portālā www.apkaimes.lv esošā informācija un tā nozīme atbilst RD Attīstības departamenta (turpmāk - departaments) nolikumā noteiktajai departamenta kompetencei un darbības ietvariem, nodrošinot sabiedrības līdzdalību vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādes procesā (RD AD Nolikuma 6.1.5. punkts). Portāla izveide veicina informācijas pieejamību sabiedrībai atbilstoši Informācijas atklātības likumam, nodrošinot sabiedrību, tai skaitā nevalstiskās organizācijas ar

¹⁸Rīgas domes pilsētas attīstības departaments. *Sabiedrības līdzdalība*. Interneta vietne www.rdpad.lv. Resurss apskatīts 13.07.2010.

informāciju par aktualitātēm pilsētplānošanas procesos, informējot par sabiedriskajām apspriešanām, detālplānojuma izstrādes procesiem un citiem sabiedrībai svarīgiem procesiem. Informācijas ievietošana atbilst Ministru kabineta noteikumu Nr. 171. „Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā”.

Šis sadarbības mehānisms nodrošina līdzdalības un atklātības principa ievērošanu – visām ieinteresētajām personām ir iespēja līdzdarboties attīstības plānošanas dokumentu izstrādē, attīstības plānošanas process ir atklāts, un sabiedrība (t.sk.NVO) ir informēta par attīstības plānošanas un atbalsta pasākumiem.

Sadarbība ar skolēniem

Situācijas apraksts *Rīgas domē darbojas Rīgas skolēnu dome(RSD), kuras darbības mērķis ir Rīgas vispārizglītojošo skolu skolēnu apvienošana, skolēnu izglītošana jautājumos, kas saistīti ar skolēnu pašpārvalžu darbību, izglītību, kā arī skolēnu prasmju attīstīšana - aizstāvēt savas intereses un pārstāvēt savu skolu dažādās institūcijās. RSD darbojas jaunieši – vecāko klašu skolēni – dažādu skolu pārstāvji. Tās ietvaros darbojas divas konsultatīvās padomes - Rīgas domes Izglītības, jaunatnes un sporta departamenta konsultatīvā padome un Rīgas skolu skolēnu pašpārvalžu konsultatīvā padome. Padomju nolikums apstiprina RD deputāti un konkurss uz padomes vietām tiek izsludināts RD portālā e-skola (www.e-skola.lv) 2009.gadā RSD darbības atbalstam nodibina Nodibinājumu Rīgas Skolēnu domes atbalsta fonds, kas sadarbībā ar Rīgas domi reizi gadā organizē Rīgas skolēnu domes kongresu. Kongresā piedalās aptuveni 200 jauniešu – Rīgas skolu pārstāvji. RSD darbību atbalsta un konsultē Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments (saīsināti - RD IKSD).*

RSD un tās sastāvā esošās konsultatīvās padomes darbības tiesiskais pamats ir RSD Nolikums. RSD izveidošanas principi - atklātā konkursa organizēšana uz konsultatīvo padomju locekļu vietām liecina par šī sadarbības mehānisma caurspīdīgu izveidošanas procedūru, RD deputātu balsojums par padomju nolikumu un RD IKSD konsultatīvais atbalsts kalpo šī mehānisma leģitimitātes nodrošināšanai. RD IKSD darbība šī mehānisma atbalstam atbilst RD IKSD nolikumā noteiktajai departamenta kompetencei un darbības ietvariem, plānojot un īstenojot pasākumus jauniešu attīstībai un integrācijai sabiedrībā (RD IKSD Nolikuma 2.1.2. punkts). RSD darbība ir atklāta – visas aktualitātes un lēmumu projekti tiek publicēti RD IKSD portālā e-skola un RSD interneta vietnē, nodrošinot informācijas pieejamību. Šis sadarbības mehānisms nodrošina līdzdalības un atklātības principa ievērošanu – visām ieinteresētajām personām, īpaši jauniešiem ir iespēja līdzdarboties skolu pašpārvalžu

plānošanas dokumentu izstrādē un īstenošanā, jaunieši tiek iesaistīti apmācībās, dažādos izglītojošos pasākumos. RSD plānošanas process ir atklāts – darbības plāna projekts 2011.gadam ir pieejams RSD interneta vietnē.

Saskaņā ar Eiropas Padomes dokumentu „Kods sabiedrības līdzdalībai lēmumu pieņemšanas procesos” šis sadarbības mehānisms atbilst dialoga līmenim, kas ietver iedzīvotāju (skolēnu) padomju izveidošanu.

Sadarbība pilsētas attīstības plānošanā

Situācijas apraksts *16.-17.jūnijā Rīgā notika situācijas analīzes un ideju radīšanas aktivitāte „Nākotnes pilsētas spēle” (“Future City Game”), kuras laikā tika meklēti radoši risinājumi pašvaldības un apkaimju iedzīvotāju sadarbības iespējām pilsētvides attīstībai. Lietišķo spēli organizēja Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments sadarbībā ar Britu padomi Latvijā un pilsētantropologu Viesturu Celmiņu. Nākotnes pilsētas spēle ir Britu padomes izstrādāta un pilsētplānošanas jomā atzītā interaktīva metodoloģija darbam komandās, lai veicinātu jaunu, radošu domāšanu un rīcību, kas uzlabo dzīves kvalitāti pilsētās. Lietišķās spēles laikā analizēti pilsētas sociālie, ekonomiskie, kultūras un vides aspekti, rodot inovatīvus risinājumus Rīgas attīstībai. Lietišķās spēles laikā kopīgi tika rastas atbildes uz šādiem jautājumiem:*

- *apkaimju identitāšu stiprināšana Rīgā, izmantojot pašvaldības un ģeogrāfisko kopienu sadarbības iespējām;*
- *nepieciešamie resursi, ar kuru palīdzību iedzīvotāji var pašorganizēties savas apkaimes attīstībai;*
- *projektu idejas, kas kalpo kā katalizatori iedzīvotāju piederības sajūtas veicināšanai savai dzīves vietai.*

„Nākotnes pilsētas spēlē” Rīgā piedalījās aptuveni 30 dalībnieki no Āgenskalna, Trīsciema, Imantas, Pļavniekiem, Bierīņiem, Grīziņkalna un citām apkaimēm, to vidū - arhitekti, studenti, uzņēmēji, pilsētplānotāji, pašvaldību darbinieki un citi aktīvi pilsētas iedzīvotāji. Pasākumā tika pārstāvētas arī Rīgas apkaimju nevalstiskās organizācijas - Bolderājas grupa, Vecrīgas biedrība, Mežaparka attīstības biedrība, Kundziņsalas biedrība, Vecmīlgrāvja attīstības biedrība un citas neformālas grupas. Lietišķās spēles rezultāti tika prezentēti 2010.gada 17. jūnijā Laikmetīgās mākslas muzeja „kim?” telpās Rīgā, Maskavas ielā 12/1.

Rīgas domes Attīstības departamenta aktivitāte „Nākotnes pilsētas spēle” atbilst RD Attīstības departamenta (turpmāk - departaments) nolikumā noteiktajai departamenta kompetencei un darbības ietvariem, nodrošinot sabiedrības līdzdalību vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādes procesā, kā arī izskatīt attīstības priekšlikumus, konsultēt un koordinēt to sagatavošanu Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā (RD AD Nolikuma 6.1.5.punkts un 6.2.3. punkts).

Minētais sadarbības mehānisms nodrošina līdzdalības un atklātības principa ievērošanu – visām ieinteresētajām personām ir iespēja līdzdarboties un izteikt savus priekšlikumus Rīgas attīstības plānošanas izstrādē. Jāņem vērā, ka aktivitāte nav ilgspējīga – tai ir īstermiņa raksturs, tomēr izmantojot piedāvāto aktivitāti notiek iedzīvotāju un nevalstisko organizāciju viedokļu apzināšana, kas var kalpot ilgtermiņā.

Atbalsts nodibinājuma darbībai

Situācijas apraksts *2009.gada 16.jūnijā Rīgas dome, ņemot vērā Civilās aviācijas aģentūras viedokli, pieņēma lēmumu Nr.5495 „Par nodibinājuma „Lidlauks Spilve” dibināšanu un nekustamā īpašuma daļas Rīgā, Daugavgrīvas ielā bez numura (kadastra Nr. 01000770210), nodošanu nodibinājumam „Lidlauks Spilve” beztulīdzības lietošanā”. Neskatoties uz lēmuma virsrakstu, kurā paredzēts nekustamo īpašumu nodot bezatlīdzības lietošanā, ar šī RD lēmuma 5. punktu nodibinājuma „Lidlauks Spilve” mantas kopumam tika nodots un pēc nodibinājuma dibināšanas ierakstīts zemesgrāmatā uz nodibinājuma „Lidlauks Spilve” vārda” cits Rīgas pilsētas pašvaldības nekustamais īpašums Rīgā. Ņemot vērā Rīgas domes sēdes noslogotību, kad sēdē, kurā tika pieņemts šis lēmums, vēl tika pieņemti vairāk kā 240 lēmumi, balsošana notika bez konkrētā jautājuma izskatīšanas, balsojot tikai par lēmuma projekta nosaukumu, deputāti varēja nepamanīt, ka ar šo lēmumu nodibinājumam „Lidlauks Spilve” īpašumā tiek nodots īpašumā cits nekustamais īpašums.*

Nodibinājuma “Lidlauks Spilve” darbības mērķis ir vispārējās nozīmes aviācijas un tehnisko sporta veidu popularizācija, attīstīšana, atbalstīšana un uzturēšana lidostas un lidlauka „Spilve” teritorijā un teritorijas perspektīvā attīstīšana saskaņā ar Nodibinājumam noteiktajiem uzdevumiem. Lēmuma pieņemšanas procesā netika informētas un iesaistītas Spilves lidlaukā darbojošās nevalstiskās organizācijas.

Nodibinājuma „Lidlauks Spilve” izveidošanas procedūra formāli atbilst normatīvo aktu prasībām – saskaņā ar likuma „Par pašvaldībām” 21.panta 8.punktu, domei ir tiesības dibināt biedrības un nodibinājumus. Tomēr, neskatoties uz Rīgas domes un

NVO noslēgto sadarbības memorandu, ar kuru Rīgas dome ir apņēmusies savlaicīgi iesaistīt iedzīvotājus un nevalstisko organizāciju pārstāvjus dokumenta vai projekta izstrādē, informācija nevalstiskajām organizācijām par augšminēto lēmuma projektu tika izplatīta ar novēlošanos, tādējādi liedzot iespēju nevalstiskajām organizācijām piedalīties lēmuma pieņemšanas procesā, lai izteiktu savu viedokli. Līdz ar to netika nodrošināta sabiedrības līdzdalība lēmuma pieņemšanas procesā, netika ievērots līdzdalības un atklātības princips, jo lēmuma projekts tika publicēts tikai e-portfelī, kas ir pieejams ierobežotai sabiedrības daļai.

Sadarbība izpilddirekcijas līmenī

Situācijas apraksts *2006.gadā Rīgas Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija pieteica Rīgas Jēzus evaņģēliski luteriskās baznīcas ēkas izgaismošanas projektu - lielākās šķautņu gulbūves tehnikā celtās baznīcas Baltijā, izcilas koka arhitektūras parauga - valsts nozīmes kultūras pieminekļa (turpmāk – Jēzus baznīca) izgaismošanu konkursam - "Izgaismo Latviju", kurā tautas balsojumā baznīca ieguva trešo vietu no desmit balsojumam piedāvātajiem objektiem, līdz ar to negūstot projekta finansējumu.*

Lai arī dalība konkursā nenodrošināja nekāda veida finansējumu konkrētajam projektam, baznīcas pārstāvju vērtējumā tā bijusi iespēja pievērst plašāku uzmanību dievnama kā unikāla kultūrvēsturiska objekta izgaismošanas idejai. Rīgas Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija (turpmāk - izpilddirekcija) un Rīgas Jēzus evaņģēliski luteriskā draudze, ņemot vērā daudzo Rīgas iedzīvotāju balsojumu, par Jēzus baznīcas izgaismošanu, nolēma projektu īstenot, piesaistot uzņēmēju un privātpersonu ziedojumus, lai dievnams iekļautos pilsētas kopējā izgaismojuma koncepcijā, izceļot baznīcas arhitektūru un tās mākslinieciskās vērtības.

Sadarbības rezultātā Jēzus baznīcas 120 gadu jubilejā - 2009.gada 17.decembrī, tika atklāts Jēzus baznīcas torņa apgaismojums. Baznīcas torņa apgaismojums ir daļa no kopējā dievnama izgaismošanas projekta, un tā izveidošana paveikta gan par uzņēmumu, gan individuāliem ziedojumiem. Ziedojumu vākšana Jēzus baznīcas apgaismošanas projekta pabeigšanai turpinās¹⁹.

¹⁹ Intervija ar Dmitriju Pavlovu, Rīgas Austrumu izpilddirekcijas izpilddirektoru. Intervija notika 15.09.2010.

Šī projekta tiesiskais pamats ir likums „Par pašvaldībām”, kura 15. panta 5.punkts nosaka pašvaldības pienākumu atbalstīt kultūras pieminekļu saglabāšanu, kas ietilpst pašvaldības funkciju uzskaitījumā. Projekts tika plaši popularizēts – ievietojot informāciju izpilddirekcijas interneta vietnē, draudzes interneta vietnē, kā arī dažādos medijos, līdz ar to nodrošinot *Informācijas atklātības likuma* prasības. Būtisks šīs veiksmīgās sadarbības sastāvdaļa ir Latgales priekšpilsētas izpilddirekcijas iniciatīva šī projekta virzīšanā, kā arī iedzīvotāju iesaistīšana lēmuma pieņemšanā – balsojot par attiecīgo izgaismošanas objektu.

Sadarbība jauniešu brīvā laika pavadīšanas dažādošanai

Situācijas apraksts *2003.gada rudenī tika atklāts Grīziņkalna skeitparks. Ideju par šāda parka izveidi iniciējuši jaunieši, kuri vienā no biedrības "Avantis" rīkotajām diskusijām par brīvā laika pavadīšanas iespējām ārpus skolas atzina - lai nodarbotos ar ekstrēmajiem sporta veidiem, Rīgas bērni dodas uz Cēsīm vai Ventspili. Turpretī Grīziņkalnā diezgan nožēlojamā stāvoklī atrodas bijušais karuseļu parks, kas piemērots šādām aktivitātēm. Pēc parka attīstības koncepcijas iesniegšanas Rīgas domē biedrība "Avantis" 2003.gada martā ar Rīgas domi noslēdza zemes nomas līgumu, kas paredz Grīziņkalnā izveidot nekomerciāla rakstura sporta un atpūtas kompleksu. Biedrība „Avantis” organizēja veco karuseļu teritorijas sakopšanas talkas, kā arī organizēja labdarības akciju „Mani senči ir labie”, kuras laikā tika sazniedota daļa līdzekļu skeitparka tapšanai. Galvenais, ka ar šīm akcijām tika pievērsta sabiedrības uzmanība problēmai par jauniešu brīvā laika pavadīšanas iespēju trūkumu. Ar citu nevalstisko organizāciju un Rīgas domes atbalstu. 2003. gada rudenī Rīgā tapa ilgi gaidītais skeitparks. Biedrība „Avantis” šajā parkā regulāri organizē pasākumus: skeitparka sacensības, ielu basketbola turnīrus, mūzikas pasākumus, sociālos projektus, popularizējot interesantus un noderīgus brīvā laika pavadīšanas veidus aicinot jauniešus nodarboties ar radošām un sportiskām aktivitātēm²⁰.*

Saskaņā ar likuma „Par pašvaldībām” 15.panta 6.punktā noteikto Rīgas domei ir pienākums veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu. Līdz ar to lēmums par zemes nodošanu nomā biedrībai „Avantis” nekomerciāla rakstura sporta un atpūtas kompleksa izveidei ir vērtējams kā atbilstošs normatīvajos aktos noteiktajam kompetences sadalījumam un Rīgas domes darbības ietvariem. Biedrība „Avantis” atbilstoši tās statūtos norādītajiem darbības mērķiem īsteno dažādas sporta un brīvā

²⁰ Biedrība „Avantis”. *Grīziņkalna skeitparks*. Sadaļa *Projekti*. Interneta vietne www.avantis.lv. Resurss apskatīts 13.07.2010.

laika pavadīšanas aktivitātes un pasākumus jauniešiem, aktivitātes tiek sludinātas ar dažādu mediju starpniecību, līdz ar to nodrošinot plašas iespējas interesentiem piedalīties Grīziņkalna skeitparkā organizētajos pasākumos. Līdz ar to šis mehānisms atbilst informācijas pieejamības un sabiedrības līdzdarbības kritēriju prasībām.

Rīgas domes un nevalstisko organizāciju sadarbības memorands

Situācijas apraksts *24.10.2008. Rīgas pilsētas mērs Jānis Birks un 24 Rīgas pilsētas nevalstiskās organizācijas [parakstīja kopīgu Sadarbības memorandu](#) ar Rīgas domi. Memoranda mērķis ir veicināt Rīgas iedzīvotāju labklājību un pilsētas ilgtspējīgu attīstību, veicinot pilsētas iedzīvotāju un viņu veidoto nevalstisko organizāciju līdzdalību lēmumu pieņemšanā Rīgas pilsētas pašvaldībā, uzlabojot pārvaldes struktūru darbību un veicinot demokrātijas attīstību. Sadarbības memoranda uzdevums ir sekmēt NVO iesaisti lēmumu pieņemšanas procesā pilsētā. Memoranda ietvaros Rīgas dome apņemas nodrošināt NVO:*

- *iedzīvotāju un nevalstisko organizāciju pārstāvju savlaicīgu iesaisti dokumenta vai projekta izstrādē;*
- *ieinteresēto iedzīvotāju un nevalstisko organizāciju savlaicīgu informēšanu par lēmumiem, kas pieņemti saistībā ar to iesniegtajiem priekšlikumiem un šo lēmumu pamatojumu;*
- *ne mazāk kā vienu reizi mēnesī sanāksmes, kurās dalību ņem nevalstisko organizāciju pārstāvji un Rīgas domes pārstāvji;*
- *nevalstisko organizāciju pieeju visiem Rīgas domes lēmuma projektiem- nodrošinot iespēju lietot e-portfeli;*
- *iespēju iedzīvotājiem un nevalstiskām organizācijām aizstāvēt iesniegtos priekšlikumus Rīgas domes izveidoto komiteju un komisiju sēdēs;*
- *sekmēt biedrību un nodibinājumu sadarbību ar Rīgas domes institūcijām;*
- *izvērtēt iespējas deleģēt pašvaldības funkcijas nevalstiskajām organizācijām.*

Lai sekmētu Memorandā ietvertu principu īstenošanu un noteikto mērķu sasniegšanu, puses apņemas:

- *sekmēt nepieciešamo mehānismu izstrādi, lai nodrošinātu nevalstisko organizāciju informētību un efektīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos;*
- *īstenot kopīgus projektus, tai skaitā pilsētas attīstības, sociālajos un vides aizsardzības jautājumos, kā arī kopīgos izglītības projektos;*
- *sekmēt domes lēmumu pieņemšanas un īstenošanas, kā arī projektu realizēšanas atklātību un caurskatāmību un pretkorupcijas pasākumu īstenošanu, veicot izmaiņas attiecīgos Rīgas domes normatīvajos aktos;*
- *izveidot efektīvu mehānismu memoranda īstenošanas pārraudzībai, ne retāk kā divas reizes gadā kopīgi izvērtēt Memoranda izpildes gaitu un jautājumus, par sadarbības turpmāku veicināšanu.*

Arī nevalstiskās organizācijas, atbilstoši savai kompetencei un resursiem apņemas nodrošināt aktīvu un kvalitatīvu līdzdalību Memoranda mērķu izpildē, savas līdzdalības pilnīgu atklātību, darbību sabiedrības interesēs, informējot plašāku sabiedrību par aktuālajiem jautājumiem un iespēju iesaistīties to risināšanā.

Rīgas reģiona NVO resursu centrs kopā ar Rīgas domes pārstāvjiem izstrādāja 24.10.2008. noslēgtā sadarbības memoranda īstenošanas padomes pārvaldes modeļus, kuri tika diskutēti ar pilsētas nevalstiskajām organizācijām. Diemžēl šim nav izpildīti Memorandā uzliktie uzdevumi - vēl aizvien nav panākta vienošanās starp Rīgas domi un NVO par memoranda īstenošanas padomes nolikumu un pārvaldes modeļiem, nav izstrādāti Memoranda ieviešanas mehānismi, jo nebija vienprātības starp pašvaldības un NVO pārstāvjiem. Līdz ar to Memorands kā dokuments ir spēkā tikai formāli, praksē tas netiek pielietots (intervēto Domes amatpersonu, darbinieku un aptaujāto nevalstisko organizāciju viedoklis). Kopš Memoranda parakstīšanas tam ir pievienojusies tikai viena organizācija.

Memoranda kā politikas dokumenta ieviešanas procedūra atbilst normatīvajos aktos, tai skaitā likumā „Par pašvaldību” noteiktajai Rīgas domes kompetencei. Informācija par Memorandu un pats Memoranda teksts ir pieejams portālā www.riga.lv sadaļā „Sadarbība ar NVO”, tomēr iespēja parakstīt Memorandu netiek popularizēta. Īstenojot Memoranda iekļautos uzdevumus tiktu nodrošināta efektīga sabiedrības iesaiste Rīgas domes lēmumu pieņemšanas procesā.

4.3. Secinājumi un priekšlikumi

Izplatītākie no apzinātajiem Rīgas domes un NVO līgumiskajiem sadarbības mehānismiem ir četri:

1. līgums par finansējuma piešķiršanu (projektu konkursi – īstermiņa aktivitātes) pārsvarā – RD Izglītības, kultūras un sporta un Labklājības departaments departaments;
2. pakalpojuma līgums, īpaši sociālo pakalpojumu jomā, ko slēdz RD Labklājības departaments, kā arī citi departamenti, par mācību vadīšanu vai pasākumu organizēšanu.
3. līgums par zemes vai telpu nomu (atlīdzības un bezatlīdzības, ar atvieglotiem noteikumiem) īstermiņa vai ilgtermiņa;
4. pārvaldes uzdevumu deleģēšanas un līdzdarbības līgumi.

Pašvaldības un NVO līdzdarbības mehānismi pēc to tiesiskā pamata un juridiskās formas iedalās likumiskos un līgumiskos (likums + līgums). Visplašāk izmantotais sadarbības modelis ir likumiskais. Saskaņā ar Eiropas Padomes dokumentu „Kods sabiedrības līdzdalībai lēmumu pieņemšanas procesos”, likumiskais sadarbības modelis raksturīgs zemākiem līdzdalības līmeņiem – informācija, konsultācijas, savukārt līgumiskais, kura pamatā ir likums un papildus noslēgts konkrēts līgums – raksturīgs augstākiem līdzdalības līmeņiem.

Analizēto sadarbības mehānismu ieviešanas procedūra un to darbība visos sadarbības gadījumos ir likumpamatota un tā atbilst Rīgas domes vai konkrētas Rīgas domes institūcijas kompetences ietvariem. Atsevišķos gadījumos (piemēram, „Lidlauks Spilve” piemērā) tiesību akti – piemēram, Biedrību un nodibinājumu likums, Rīgas domes nolikums, tiek pielietoti formāli, neievērojot šo normatīvo aktu jēgu un mērķi (netiek pielietota tiesību normas teleoloģiskā tulkošanas metode). Analizētie sadarbības mehānismi pārsvarā gadījumu nodrošina sabiedrības līdzdalības un atklātības principa ievērošanu.

Nepieciešams izstrādāt un ieviest mehānismus Rīgas domes un nevalstisko organizāciju memoranda īstenošanai:

1. izveidot darba grupu Memoranda ieviešanai, tajā iekļaujot Rīgas domes un NVO pārstāvjus;
2. izstrādāt Memoranda uzraudzības padomes nolikumu;
3. Memoranda īstenošanai un popularizēšanai Rīgas domes portālā izveidot interaktīvu sadaļu „Sadarbība ar NVO”.

Veiksmīgas sadarbības priekšnoteikums nav tik daudz atkarīgs no sadarbības tiesiskā pamata – noslēgta līguma vai likuma, bet gan būtiska ir pušu – pašvaldības un nevalstisko organizāciju patiesā griba sadarboties, izrādīt iniciatīvu, iespējas un uzdrošināšanos meklēt piemērotus risinājumus sadarbības iespējām ar pilsonisko sabiedrību.

NOBEIGUMS

Sabiedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā mūsdienu demokrātijās ir pašsaprotama iezīme. To raksturo izpratne par nepieciešamību iegūt pēc iespējas vairāk informācijas no iesaistītajām pusēm, uz kurām attieksies pieņemtais lēmums, lai pirmkārt, tas prasītu pēc iespējas zemākas izmaksas mērķa grupas labklājībai un otrkārt, vairotu kopīgo izpratni un tādējādi arī vienprātību par tā svarīgumu. Iezīmi raksturo arī izpratne par nepieciešamību konsolidēt zināšanas un prasmes, kas piemīt valsts sektoram un individuālajām iniciatīvām – biedrībām un organizācijām, pētnieciskajiem institūtiem un domnīcām, arī uzņēmējiem. Taču sabiedrības līdzdalības līmenis ir atšķirīgs no valsts uz valsti, no reģiona uz reģiona, pat no institūcijas uz institūciju. Pētījums „NVO kapitāls Rīgā” pierāda, ka Rīgas pilsētas pašvaldībā ir izpratne un pieredze tās sadarbībai ar nevalstiskajām organizācijām, lai iegūtu informāciju un kvalitatīvus pakalpojumus, ko biedrības un nodibinājumi sniedz. Tomēr līdzdalības līmenis, ko iedala četrās vienībās – *informācija*, *konsultācijas*, *dialogs* un *partnerība*, ir atšķirīgs gan departamentu līmenī, gan domes komiteju līmenī.

Rīgas pilsētas pašvaldībā nevalstisko organizāciju līmenis variē no līmeņa *informācija* līdz līmenim *konsultācijas*. Tas nozīmē, ka Rīgas dome nodrošina pieeju informācijai par tajā notiekošajām aktualitātēm, taču NVO līdzdalība konkrētu jautājumu risināšanā nav sagaidāma (līmenis *informācija*). Pieeja informācijai ir būtisks nosacījums, lai biedrības varētu sekmīgi aizstāvēt savu biedru intereses (tieši sabiedriskā labuma jomas organizāciju kontekstā) un piedalīties lēmumu pieņemšanas procesa ikvienā tā posmā.

Ar dažādām sekmēm Rīgas dome praktizē otro līdzdalības līmeni – *konsultācijas*. Tas nozīmē, ka Rīgas dome izvēlas tēmas, par kurām diskutēt ar pilsētas biedrību un nodibinājumu pārstāvjiem. Pētījuma dati liecina, ka pašvaldības pārstāvji informē organizācijas par aktualitātēm gaidāmās izmaiņās saistošajos noteikumos vai to īstenošanas instrumentos un aicina organizācijas sniegt vērtējumu un priekšlikumus par to atbilstību noteiktām vajadzībām un līdzekļiem, ar kādiem plānotas tās sasniegt. Konsultācijas parasti notiek tādos lēmumu pieņemšanas procesa posmos kā projekta *veidošana*, *uzraudzība* un *pārveide*.

Atsevišķu departamentu* pieredze sadarbībai ar biedrībām un nodibinājumiem ir augstāka kā vispārējā tendence – līdzdalības līmenim sasniedzot *dialogs* (piemēram, padomju darbība, kurās balsstiesības ir gan RD, gan NVO pārstāvjiem) un atsevišķos gadījumos arī *partnerība*, kad runa ir par atsevišķu pašvaldības funkciju deleģēšanu sociālo pakalpojumu sniegšanā NVO (piemēram, nakts patversmes un zupas virtuves). Gadījumos, kad pašvaldība kopā ar NVO pārstāvjiem pieņem lēmumus, puses sadarbojas lēmumu pieņemšanas procesa posma *lēmums* ietvaros. Savukārt, kad

*Pilsētas attīstības; Izglītības, kultūras un sporta un Labklājības departamenti.

pašvaldība deleģē organizācijām veikt kādu tās uzdevumu, sadarbība notiek ceturtajā posmā – *ieviešana*.

Sadarbības pieredzes konteksta iekrāsošanai par pieredzi Latvijā jāpiebilst, ka arī nacionālā līmenī sadarbība starp valsti un NVO retāk notiek tieši *ieviešanas* posmā, bet biežāk – dienas kārtības, projekta veidošanas un pārveides posmos.

Līdzdalības līmenis ir pastāvīga konstante, nevis kādas iniciatīvas raksturojošs svārsts. Tas nozīmē, ka sadarbībai starp Rīgas domi un nevalstiskajām organizācijām ir jābūt pastāvīgai un ar zināmu formalizācijas pakāpi, lai puses sadarbotos visos būtiskajos jautājumos, kas skar pašvaldības teritoriju, attīstību un iedzīvotāju labklājību. Sadarbība nedrīkst būt impulsīva, tai jābūt konsekventai – ar NVO darbību komitejās, komisijās, padomēs un darba grupās, ievērojot, ka organizācijām piemīt augsta kompetence noteiktā jomā, bet iespējams mazāk zināšanu juridiskajā tehnikā vai finanšu jautājumos, kas savukārt, ir pašvaldības speciālistu darbības lauks.

Pētījuma gaitā *Latvijas Pilsoniskā alianse* guva apstiprinājumu, ka NVO līdzdalības intensitāte un līmenis bieži ir atkarīgas no pašvaldības atvērtības, izpratnes un vēlmes sadarboties ar biedrībām un nodibinājumiem, izraugoties atsevišķus jautājumus, par kuriem kopīgi diskutēt. Savukārt, NVO iniciētie jautājumi, izskatīšanai kādā no RD instancēm, saskaras ar pretestību no pašvaldības puses. Šādas situācijas norāda, ka līdzdalības līmenis ir zems – *konsultācijas*.

Tā kā NVO līdzdalības līmenis ir zems, tad organizāciju iesaisti lēmumu pieņemšanas procesā raksturo to aktivitātes pirmajos divos tā posmos – *dienas kārtības veidošana* un *projekta veidošana*. Tādējādi organizācijas aktualizē noteiktus jautājumus Rīgas pilsētā, piemēram, ūdens piesārņojums Rīgas ostas teritorijā vai citus, kuriem ir nepieciešams jauns regulējums vai ieviešanas instrumenti, lai novērstu esošās kārtības negatīvās sekas uz kādu sabiedrības daļu (piemēram, Kundziņsalas iedzīvotāju veselība) vai to kopumā, iepazīstas un analizē konkrēto situāciju, lai piedāvātu risinājumus. Organizācijas virza jautājumu skatīšanai kādā no Rīgas pašvaldības lēmuma pieņēmēja institūcijām. Sākotnēji tā ir konkrēta komiteja, iesniedzot tajā iesniegumu, iespējams piedaloties diskusijās nākamās sēdes laikā. Rīgas pašvaldības kontekstā NVO līdzdalību *dienas kārtības* veidošanā veicina (tiesa, nav attiecināms uz visiem gadījumiem):

- institūciju interneta vietnē pieejamā informācija par aktualitātēm;
- institūciju interneta vietnēs ievietotā kontaktinformācija saziņai ar konkrētiem pašvaldības speciālistiem;
- institūciju publiski pieejamie darbības nolikumi;
- publiski pieejamie Rīgas domes gada pārskati;
- informācija par esošajām Rīgas domes komitejām un komisijām, to darbības apraksti, kā arī norādes uz to sastāvu un kontaktpersonu;
- pieeja e-portfelim. Šobrīd pieeja e-portfelim ir ierobežotam skaitam NVO, tomēr palielinoties pieprasījumam, to nepieciešams palielināt.

Pašvaldības uzdevumi, ko tā veic ar dažādām sekmēm katrā no institūcijām, NVO līdzdalības nodrošinājumam lēmumu pieņemšanas procesā, kas Rīgas domei savā ikdienas darbā plaši un padziļināti jāpraktizē:

1. savlaicīga un mērķtiecīga (nodrošinoties, ka ziņas sasniedz mērķa grupu un plānotā lēmuma „zaudētājus”) informācijas sniegšana par gaidāmajām izmaiņām kādā no jomām;
2. izstrādāt un ieviest kopīgus minimālos konsultāciju standartus, kas attiecināmi uz visu Rīgas domes darbību. Standartiem jābūt publiski pieejamiem un tiem jāatspoguļo konsultāciju mērķis, laika termiņi, plānotie rezultāti un kontaktpersonu informācija;
3. resursu piešķiršana līdzdalības nodrošinājumam – telpas un aprīkojums diskusijām, apspriedēm iedzīvotājiem pieejamā laikā un vietā, kā arī aicinājums par gaidāmajām debatēm izplatāma informācijas avotos, ko izmanto gan plānotā lēmuma „ieguvēji” un „zaudētāji”;
4. sniegt notikušo diskusiju kopsavilkuma atspoguļojumu diskusiju dalībniekiem vai publicēt to iestādes interneta vietnē.

NVO darbības un aktivitāšu atbalsta veidu dažādība, kas pastāv Rīgas pilsētas pašvaldības ietvaros, ļauj organizācijām veikt dažādas iniciatīvas, lai aizstāvētu savu biedru intereses un veicinātu noteiktās grupas labklājības attīstību. Kopumā secināms, ka labie prakses piemēri pastāv, tomēr to izmantojums netiek multiplicēts, kā arī atbalsta ieguvēji lielā mērā ir lēni mainīga grupa, kas nenodrošina iespējami plašās sabiedrības daļas iesaisti Rīgā.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

Neperiodika

1. Brinkerhoff, D.W. *Managing Policy Reform: Concepts and Tools for Decision-Makers in Developing and Transitioning Countries*. Kumarian Press, Incorporated, 2002.
2. Baltic Institute of Social Sciences. *Rīgas iedzīvotāju drošumspēja un tās paaugstināšanas iniciatīvas*. 2009. Rīga.
3. Conference of INGOs. *Code of Good Practice for Civil Participation in Decision Making Process*. 1.10.2009.
4. Rīgas dome. *Rīgas pilsētas pašvaldības publiskais pārskats.2009.- 2010*. Rīga.
5. Šimanska I. *Organizētās pilsoniskās sabiedrības sasniegumi lēmumu pieņemšanas procesā izpildvaras līmenī Latvijā*. 2010. Rīga
6. Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS. *Rīgas iedzīvotāju aptaujas par dažādiem Rīgas domi interesējošiem jautājumiem rezultāti*. 2007. gada augusts – septembris. 2007.Rīga.

Interneta resursi

1. Lursoft. *Sabiedrisko organizāciju, biedrību un nodibinājumu sadalījums pa Latvijas novadiem/pilsētām*. Institūcijas interneta vietne: www.ur.gov.lv. Informācija iegūta sadaļā *Statistika/ Biedrības un nodibinājumi, sabiedriskās organizācijas*.
2. Rīgas dome. *Dokumentu meklētājs*. Rīgas domes interneta vietne www.riga.lv, sadaļa *Pašvaldība, Normatīvie akti*.
3. Rīgas domes pilsētas attīstības departaments. *Sabiedrības līdzdalība*. Interneta vietne www.rdpad.lv.

PIELIKUMS NR.1. BIEŽĀK RĪGAS DOMES UN NVO SADARBĪBĀ IZMANTOTIE NORMATĪVIE AKTI

☀ Latvijas Republikas Satversmes 101.pants

Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.

Pašvaldības ievēl pilntiesīgi Latvijas pilsoņi un Eiropas Savienības pilsoņi, kas pastāvīgi uzturas Latvijā. Ikvienam Eiropas Savienības pilsonim, kas pastāvīgi uzturas Latvijā, ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā.

☀ Valsts pārvaldes iekārtas likums

V nodaļa Atsevišķu pārvaldes uzdevumu deleģēšana

Publiska persona, tai skaitā pašvaldība var deleģēt privātpersonai pārvaldes uzdevumu, ja pilnvarotā persona attiecīgo uzdevumu var veikt efektīvāk.

Privātpersonai pārvaldes uzdevumu var deleģēt ar ārēju normatīvo aktu vai līgumu, ja tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā.

VI nodaļa Sabiedrības līdzdalība valsts pārvaldē

Likums uzliek par pienākumu publiskām personām, tai skaitā pašvaldībām, savā darbībā iesaistīt sabiedrības pārstāvjus (sabiedrisko organizāciju un citu organizētu grupu pārstāvjus, atsevišķas kompetentas personas), iekļaujot viņus darba grupās, konsultatīvajās padomēs vai lūdzot sniegt atzinumus.

Sabiedrībai svarīgos jautājumos pašvaldībai ir pienākums rīkot publisku apspriešanu. Ja pašvaldība pieņem lēmumu, kas neatbilst ievērojamas sabiedrības daļas viedoklim, tā šo lēmumu īpaši pamato.

Nodrošinot sabiedrības līdzdalību savā darbībā, pašvaldība var izmantot arī citus normatīvajos aktos noteiktos sabiedrības iesaistīšanas veidus, kas nav minēti šajā pantā.

☀ Likums par pašvaldībām

Šis likums reglamentē Latvijas pašvaldību darbības vispārīgos noteikumus un ekonomisko pamatu, pašvaldību kompetenci, domes un tās institūciju, kā arī domes priekšsēdētāja tiesības un pienākumus, pašvaldību attiecības ar Ministru kabinetu un ministrijām, kā arī pašvaldību savstarpējo attiecību vispārīgos noteikumus.

- ☀ Likums „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu”

Likuma 5.panta otrās daļas 2.1. un 4.1. apakšpunkts, kā arī 5.panta piektā daļa nosaka kārtību, kādā valsts vai pašvaldības manta var tikt nodota bezatlīdzības lietošanā sabiedriskā labuma organizācijām.

- ☀ Reģionālās attīstības likums

Likuma mērķis ir veicināt un nodrošināt līdzsvarotu un ilgtspējīgu valsts attīstību, ievērojot visas valsts teritorijas un atsevišķu tās daļu īpatnības un iespējas, samazināt nelabvēlīgās atšķirības starp tām, kā arī saglabāt un attīstīt katras teritorijas dabai un kultūrvidēi raksturīgās iezīmes un attīstības potenciālu.

Likums nosaka, ka vietējās pašvaldības vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentu – attīstības programmu – izstrādā un īsteno atbilstoši tā plānošanas reģiona teritorijas attīstības programmai, kurā ietilpst attiecīgā vietējā pašvaldība, un attiecīgās pašvaldības teritorijas attīstības plānojumam.

Plānošanas reģiona attīstības padomi no attiecīgo pašvaldību deputātiem ievēl plānošanas reģionā ietilpstošo pašvaldību priekšsēdētāju kopsapulce.

Plānošanas reģiona attīstības padomes sēdes ir atklātas, un tajās ar padomdevēja tiesībām var piedalīties valsts pārvaldes iestāžu, starptautisko institūciju, biedrību un nodibinājumu, komersantu un citu plānošanas reģionā ietilpstošo pašvaldību pārstāvji.

- ☀ Informācijas atklātības likums

Likuma mērķis ir nodrošināt, lai sabiedrībai būtu pieejama informācija, kura ir iestādes rīcībā vai kuru iestādei atbilstoši tās kompetencei ir pienākums radīt. Šis likums nosaka vienotu kārtību, kādā privātpersonas ir tiesīgas iegūt informāciju iestādē un to izmantot.

Likums nosaka informācijas sniegšanas pamatprincipus (pēc valsts pārvaldes vai pašvaldības iestādes iniciatīvas vai pēc privātpersonas pieprasījuma), kā arī informācijas pieprasīšanas veidus (rakstveidā, mutvārdos vai elektroniskā veidā) un sniedzamās informācijas termiņus – 10 dienu laikā atbild iesniedzējam, ja informāciju pieprasīts sniegt tikai elektroniskā veidā un tai nav nepieciešama papildu apstrāde, 15 dienu laikā atbild iesniedzējam, ja informācijai nav nepieciešama papildu apstrāde, bet 30 dienu laikā atbild iesniedzējam, ja informācijai nepieciešama papildu apstrāde, un ne vēlāk kā 15 dienu laikā paziņo par to iesniedzējam.

Ievērojot labas pārvaldības principu, iestāde pēc savas iniciatīvas nodrošina piekļuvi noteikta veida vispārpieejamai informācijai. Informācijas pieprasītājam nav īpaši jāpamato sava interese par vispārpieejamu informāciju, un to viņam nevar liegt tāpēc, ka šī informācija neattiecas uz pieprasītāju.

Iestāde var vienoties ar informācijas pieprasītāju par pastāvīgu sadarbību tās rīcībā esošās informācijas nodošanā atkārtotai izmantošanai. Vispārpieejamo informāciju, kas nav papildus jāapstrādā, izsniedz bez maksas.

Attīstības plānošanas sistēmas likums

Likuma mērķis ir, nosakot attīstības plānošanas sistēmu, sekmēt valsts ilgtspējīgu un stabilu attīstību, kā arī iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu. Likums nosaka attīstības plānošanas pamatprincipus, kur starpā ir minami:

- līdzdalības princips – visām ieinteresētajām personām ir iespēja līdzdarboties attīstības plānošanas dokumenta izstrādē;
- interešu saskaņotības princips – saskaņo dažādas intereses un ievēro attīstības plānošanas dokumentu pēctecību, nodrošina, lai tie nedublētos;
- atklātības princips – attīstības plānošanas process ir atklāts, un sabiedrība tiek informēta par attīstības plānošanas un atbalsta pasākumiem un to rezultātiem, ievērojot likumā noteiktos informācijas pieejamības ierobežojumus.

Attīstības plānošanas sistēmas darbību un tās uzraudzību nodrošina Ministru kabinets. Ministru kabinets izveido koleģiālu konsultatīvu institūciju – Nacionālo attīstības padomi (NAP), kas atbilstoši tās kompetencei uzrauga un koordinē attīstības plānošanas sistēmu.

Iesniegumu likums

Likuma mērķis ir veicināt privātpersonas līdzdalību valsts pārvaldē. Tas nosaka kārtību, kādā privātpersona iesniedz un iestāde vai privātpersona, kas īsteno valsts pārvaldes uzdevumus (turpmāk – iestāde), izskata dokumentu, kurā ietverts iestādes kompetencē esošs lūgums, sūdzība, priekšlikums vai jautājums (turpmāk – iesniegums), un atbild uz to, kā arī nosaka kārtību, kādā iestāde pieņem apmeklētājus. Šis likums neattiecas uz informācijas pieprasījumiem, kas izskatāmi saskaņā ar Informācijas atklātības likumu, kā arī uz iesniegumiem, kuriem saskaņā ar likumu noteikta cita izskatīšanas kārtība.

Iesniegumā norādāmas ziņas par tā iesniedzēju (fiziskajai personai – vārds un uzvārds, kā arī adrese (ja nav norādītas šīs ziņas, iestādei ir tiesības neatbildēt uz iesniegumu) un, ja nepieciešams, citas ziņas, kas palīdz sazināties ar iesniedzēju; juridiskajai personai – nosaukums un juridiskā adrese). Iesniegumu var iesniegt rakstveidā, elektroniskā veidā vai izteikt mutvārdos. Mutvārdos izteiktu iesniegumu, ja nepieciešams, privātpersonas klātbūtnē noformē rakstveidā un izsniedz tā kopiju iesniedzējam.

Ja iesniegums attiecas uz citu iestādi, iestāde, kas saņēmusi iesniegumu, ne vēlāk kā septiņu darbdienu laikā pēc attiecīgā iesnieguma saņemšanas pārsūta iesniegumu pilnībā vai kādā tā daļā kompetentajai iestādei un informē par to privātpersonu. Iestāde, kas saņēmusi pārsūtīto iesniegumu, šajā likumā noteiktajā kārtībā izskata iesniegumu un atbilstoši kompetencei sniedz atbildi uz to. Šādā gadījumā atbildes sniegšanas termiņu skaita no dienas, kad iesniegumu pārsūtījusi iestāde, kas to saņēma pirmā.

Iestāde atbildi pēc būtības sniedz saprātīgā termiņā, ņemot vērā iesniegumā minētā jautājuma risināšanas steidzamību, bet ne vēlāk kā viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas, ja likumā nav noteikts citādi.

Ja iesnieguma saturs neprasa atbildi pēc būtības, iestāde septiņu darbdienu laikā informē iesniedzēju, ka attiecīgo iesniegumu ir saņēmusi. Ja nepieciešams, iestāde norāda, ka detalizētāku informāciju par sava iesnieguma turpmāko virzību iesniedzējs var saņemt Informācijas atklātības likumā noteiktajā kārtībā.

- ✿ MK noteikumi Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā” izdoti saskaņā ar Attīstības plānošanas sistēmas likuma 11.panta piektā daļu

Noteikumu mērķis ir sekmēt efektīvu, atklātu, ietverošu, savlaicīgu un atbildīgu sabiedrības līdzdalību attīstības plānošanas procesā, tādējādi paaugstinot plānošanas procesa kvalitāti un plānošanas rezultātu atbilstību sabiedrības vajadzībām un interesēm.

Sabiedrības līdzdalību īsteno formālās (piemēram, biedrības, nodibinājumi, arodbiedrības, darba devēju organizācijas, reliģiskās organizācijas) un neformālās (neregistrētas iniciatīvu grupas, interešu apvienības) sabiedrības grupas, kā arī atsevišķas fiziskas personas (turpmāk – sabiedrības pārstāvji).

Institūcija var piemērot sabiedrības līdzdalības kārtību arī tiesību aktu projektu izstrādē. Sabiedrības pārstāvji var līdzdarboties attīstības plānošanā:

- 7.1.piedaloties starpinstitūciju darba grupās un konsultatīvajās padomēs;
- 7.2. piedaloties sabiedriskajā apspriedē;
- 7.3. iesaistoties publiskajā apspriešanā;
- 7.4. iesaistoties diskusiju grupās, forumos un citās līdzdalības aktivitātēs (piemēram, videokonferencēs un sabiedriskās domas aptaujās);
- 7.5. sagatavojot atzinumu attīstības plānošanas dokumentam pirms lēmuma pieņemšanas lēmēj institūcijas noteiktajā kārtībā:
 - 7.5.1. tiešajā valsts pārvaldē – Valsts sekretāru sanāksmē izsludinātam attīstības plānošanas dokumenta projektam atbilstoši Ministru kabineta iekšējo kārtību un darbību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem;

7.5.2. pašvaldībās un citās institūcijās – to normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.
7.6. sniedzot iebildumus un priekšlikumus lēmēj institūcijas noteiktajā kārtībā lēmuma pieņemšanas procesā:

7.6.1. tiešajā valsts pārvaldē – Ministru kabineta komitejas un Ministru kabineta sēdē atbilstoši Ministru kabineta iekšējo kārtību un darbību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem;

7.6.2. pašvaldībās – domes sēdēs, komitejās un komisijās atbilstoši pašvaldības nolikumam;

7.6.3. citās institūcijās – atbilstoši tajās noteiktajai iekšējai lēmumu pieņemšanas kārtībai.

8.1. sabiedrības pārstāvjus izvēlas ar atklātas procedūras palīdzību, publicējot informāciju par darba grupas vai konsultatīvās padomes izveidi un iespējām tajā pieteikties (1.pielikums) institūcijas interneta vietnes sadaļā “Sabiedrības līdzdalība”, kā arī, ja iespējams, izplatot to citos sabiedrībai pieejamos veidos.

- Ministru kabineta noteikumi Nr.171 „Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā” izdoti saskaņā ar Informācijas atklātības likuma 10.panta sesto daļu

Noteikumi nosaka kārtību, kādā iestādes ievieto informāciju internetā, lai nodrošinātu tās pieejamību.

- Rīgas domes Saistošie noteikumi Nr.17 „Rīgas pilsētas pašvaldības nolikums” izdoti saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 21.panta pirmās daļas 1.punktu un 24.pantu

Domes sēdes ir atklātas, ja likumos nav noteikts citādi.

XIII. Kārtība, kādā pašvaldības institūcijās pieņem apmeklētājus un izskata iesniegumus. Informāciju par iespējām saņemt Pašvaldības pakalpojumus nodrošina Pašvaldības oficiālais portāls www.riga.lv un Apmeklētāju pieņemšanas centrs (APC). APC nodrošina:

1. iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu reģistrāciju un nodošanu atbildīgajām institūcijām vai amatpersonām atbildes sniegšanai;
2. atbilstoši savai kompetencei atbilžu sniegšanu uz apmeklētāju jautājumiem un informācijas (arī informatīvo kopiju) sniegšanu saistībā ar apmeklētāju interesējošiem dokumentiem;
3. informāciju par Pašvaldības atbildīgo amatpersonu un Domes deputātu pieņemšanas laikiem;
4. informāciju par Domes departamentu un Rīgas priekšpilsētu un rajonu izpilddirekciju speciālistu pieņemšanas laikiem. Pēc apmeklētāja pieprasījuma APC piesaka reģistrāciju uz šīm pieņemšanām.

XVI. Kārtība, kādā rīko publisko apspriešanu.

Publiskā apspriešana obligāti jārīko par Pašvaldības attīstības programmu un teritorijas plānojumu. Šīs apspriešanas īpašo kārtību nosaka Teritorijas plānošanas likums un Būvniecības likums. Publiskā apspriešana obligāti jārīko par Pašvaldības administratīvās teritorijas robežu grozīšanu. Katram ir tiesības mutiski un rakstiski paust savu viedokli publiskajai apspriešanai nodotajā jautājumā. Pašvaldībai ir tiesības viedokļa paudējam uzdot jautājumu par saistību ar noteiktu teritoriju vai par piederību pie noteiktas iedzīvotāju grupas pēc vecuma, dzimuma, nodarbošanās vai citas ar risināmo problēmu saistītas pazīmes. Pašvaldībai nav tiesību identificēt personu, kura devusi atbildi uz uzdoto jautājumu.

- Rīgas pilsētas pašvaldības ĒTIKAS KODEKSS izdots saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 73.panta pirmās daļas 5.un 6.punktu un likuma „Par pašvaldībām” 21.panta ievaddaļu

IV 1 nosaka Pašvaldības darbinieku ētiskas uzvedības noteikumus komunikācijā ar lobētājiem:

17.23. nodrošināt, ka visiem lobētājiem, kas ir ieinteresēti konkrētā jautājuma izlemšanā, ir dotas vienlīdzīgas iespējas tikties ar lēmuma pieņēmējiem un sagatavotājiem un saņemt nepieciešamo informāciju;

17.24. izvērtēt ikvienu ielūgumu vai viesmīlības piedāvājumu, kas saņemts, pildot amata pienākumus, ņemot vērā to, kāds labums no šādu ielūgumu pieņemšanas ir pašvaldībai un vai tas nav saistīts ar ieinteresētību panākt kādu labvēlību piedāvātājam lēmuma pieņemšanas procesā;

17.25. pieņemot lēmumu, ņemt vērā visas vietējās sabiedrības intereses, ne tikai tās, kuras aizstāv lobētājs.

Nolikums nosaka iedzīvotājiem pārskatāmu Pašvaldības darba organizāciju ar mērķi tuvināt pārvaldi Pašvaldības pakalpojumu saņēmējiem (7.punkts).

- Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta nolikums

Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments ir Rīgas pilsētas pašvaldības vadošā iestāde Rīgas pilsētas attīstības un teritorijas plānošanas nozarē, kā arī ilgtspējīgas vides politikas plānošanas nozarē.

Departamenta uzdevumi:

6.1.5. nodrošināt sabiedrības līdzdalību vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādes procesā;

6.1.6. izskatīt un sniegt atbildes uz fizisko un juridisko personu iesniegumiem;

6.2.3. izskatīt attīstības priekšlikumus, konsultēt un koordinēt to sagatavošanu Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā.

- Rīgas domes Finanšu departamenta nolikums

Rīgas domes Finanšu departaments ir pašvaldības vadošā iestāde finanšu resursu pārvaldes nozarē.

☀ Rīgas domes Izglītības, sporta un kultūras departamenta nolikums

Departaments īsteno pašvaldības politiku izglītības, kultūras, sporta nozarē un darbā ar jaunatni.

☀ Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta nolikums

Departaments īsteno vienotu Rīgas pilsētas pašvaldības politiku mājokļu un vides jomā un ir Rīgas pilsētas pašvaldības vadošā iestāde energoapgādes, ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu, meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas, vides aizsardzības un pārvaldības, kapsētu uzturēšanas, palīdzības dzīvokļa jautājumu risināšanā nodrošinājuma, pašvaldības dzīvojamo māju apsaimniekošanas nozarēs, kā arī pašvaldības neprivatizēto dzīvojamo telpu valdījuma realizācijā.

☀ Rīgas domes Labklājības departamenta nolikums

Rīgas domes Labklājības departaments īsteno Rīgas domes noteikto sociālās palīdzības, veselības aprūpes un veselības veicināšanas politiku pilsētā, pilnveido pilsētas iedzīvotāju veselības aprūpes un sociālās palīdzības apjomu un kvalitāti, nodrošina informācijas pieejamību par veselības aprūpes, veselības veicināšanas un sociālās palīdzības apjomu un iespējām.

☀ Rīgas domes Satiksmes departamenta nolikums

Rīgas domes Satiksmes departaments ir Rīgas domes vadošā iestāde satiksmes un transporta nozarē.

☀ Rīgas domes un NVO sadarbības memorands

Memoranda mērķis ir veicināt Rīgas iedzīvotāju labklājību un pilsētas ilgtspējīgu attīstību, veicinot pilsētas iedzīvotāju un viņu veidoto nevalstisko organizāciju līdzdalību lēmumu pieņemšanā Rīgas pilsētas pašvaldībā, uzlabojot pārvaldes struktūru darbību un veicinot demokrātijas attīstību.